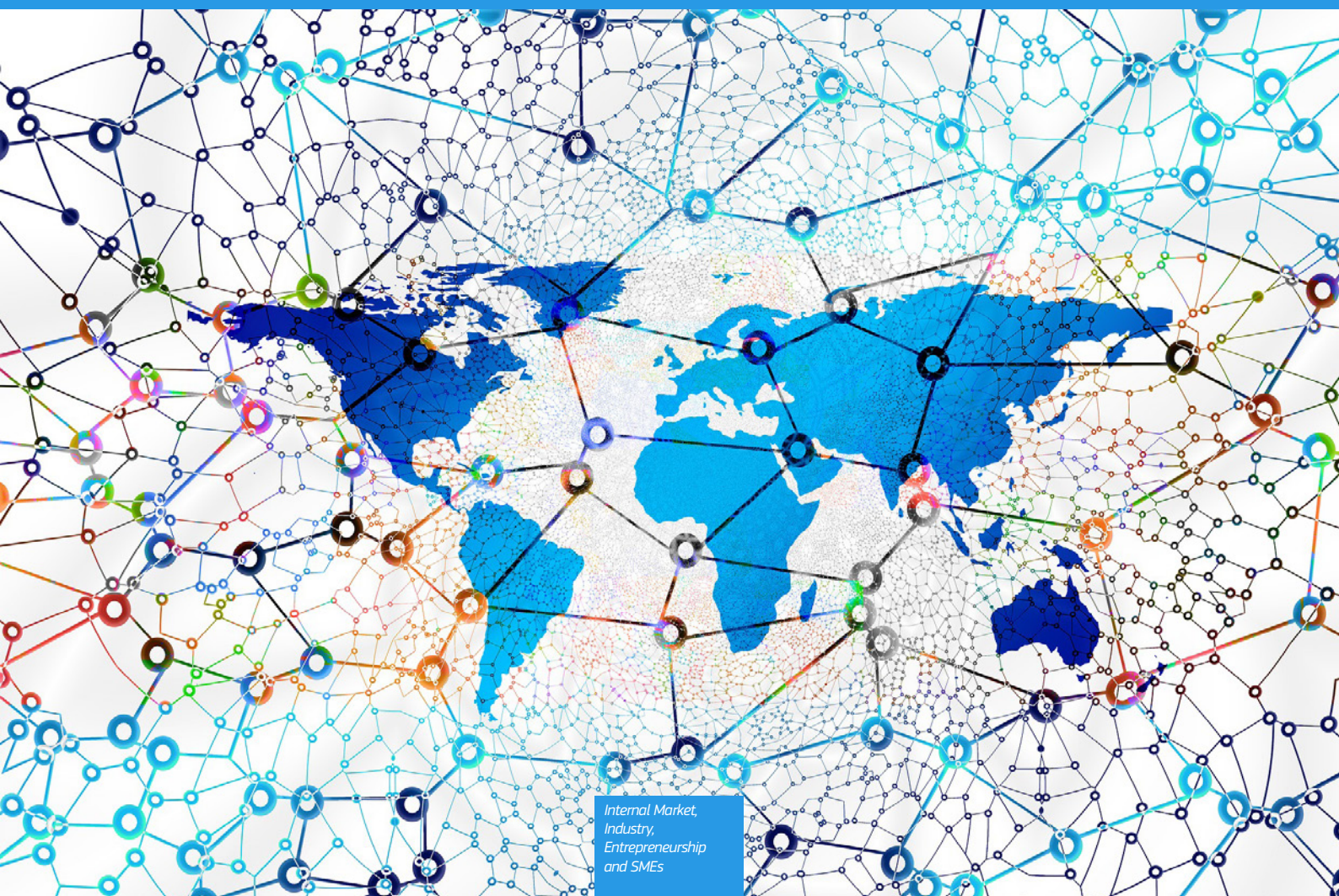

Europos
Komisija

Prekes siūlančių trečiųjų šalių subjektų dalyvavimo ES viešųjų pirkimų rinkos konkursuose gairės

Internal Market,
Industry,
Entrepreneurship
and SMEs

Prekes siūlančių trečiųjų šalių subjektų dalyvavimo ES viešųjų pirkimų rinkos konkursuose gairės

Komisijos komunikatas C(2019) 5494 final

Europos Komisija neatsako už bet kokius su pakartotiniu naudojimu susijusius padarinius.

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2009

© Europos Sąjunga, 2009

Pakartotinai naudoti leidžiama nurodžius šaltinį.

Pakartotinio Europos Komisijos dokumentų naudojimo politika reglamentuojama Sprendimu 2011/833/ES (OL L 330, 2011 12 14, p. 39).

Naudoti ar atgaminti nuotraukas ir kitą medžiagą, kurios autorių teisės nepriklauso Europos Sąjungai, galima tik gavus teisių turėtojų leidimą.

Print	ISBN 978-92-76-09123-3	doi:10.2873/452167	ET-02-19-559-LT-C
PDF	ISBN 978-92-76-09021-2	doi:10.2873/260319	ET-02-19-554-LT-N

Turinys

Santrumpų sąrašas	4
Ižanga	5
Kodėl šios gairės parengtos?	6
Teisinė sistema	7
1. Subjektų ir prekių iš trečiųjų šalių patekimas į ES viešųjų pirkimų rinką.	8
1.1 Tarptautinės viešųjų pirkimų sutartys ir tarptautinių viešųjų pirkimų priemonė	8
1.2 Konkretiems sektoriams ir projektams skirtos taisyklės ir susitarimai	9
1.2.1 Pagal tarpvyriausybinis susitarimus rengiami viešieji pirkimai	9
1.2.2 Komunalinių paslaugų sektoriuje taikomos priemonės	10
1.2.3 Pirkimai gynybos ir saugumo srityse	11
1.3 Praktiniai aspektai	12
2. Neįprastai mažos kainos pasiūlymai	13
2.1 Neįprastai mažos kainos pasiūlymų nustatymas	13
2.2 Neįprastai mažos kainos pasiūlymų nagrinėjimas	14
2.3 Neįprastai mažos kainos pasiūlymų atmetimas	15
2.4 Praktiniai aspektai	15
3. Kokybės standartai. Strateginis požiūris į viešuosius pirkimus	16
3.1 Investicijų planavimas	19
3.2 Vykdamas viešųjų pirkimų procedūrą taikytinų kokybės kriterijų nustatymas	20
3.3 Sutarties vykdymo stebėseną	23
3.4 Praktiniai aspektai	23
4. Europos Komisijos teikiama praktinė pagalba	24
5. Glausta santrauka	25

Santrumpų sąrašas

Santrumpa	Apibrėžtis
ESTT	Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
EEE	Europos ekonominė erdvė
EMAS	Aplinkosaugos vadybos ir audito sistema
ES	Europos Sąjunga
LPS	Laisvosios prekybos susitarimas
ŽVP	Žalieji viešieji pirkimai
SVP	Pasaulio prekybos organizacijos sutartis dėl viešųjų pirkimų
TDO	Tarptautinė darbo organizacija
TVPP	Tarptautinių viešųjų pirkimų priemonė
EBPO	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
MTTP	Moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra
SESV	Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo
PPO	Pasaulio prekybos organizacija

Įžanga

Per visą šios kadencijos laikotarpį dirbome išvien su valstybių narių viešųjų pirkimų bendruomene, kad padidintume viešųjų pirkimų veiksmingumą ir strategiškumą. Pagerinome šios rūšies viešųjų išlaidų galimybes skatinti tvarias investicijas į žaliuosius, socialinius ir novatoriškus projektus. Tuo pat metu sutelkėme dėmesį į priemones, kuriomis didinamas informuotumas apie tai, kaip svarbu į viešųjų pirkimų procesą įtraukti kokybės aspektus.

Tokiu būdu siekiame pakeisti vyraujančią klaidingą nuomonę, kad, pagal ES teisės aktus, lemiamas viešųjų pirkimų procedūros kriterijus yra mažiausia kaina. Anaipol, Komisija ragina, kad viešojo sektoriaus institucijos, vykdydamos viešuosius pirkimus, daugiausia dėmesio skirtų kokybei ir visuomeniniams tikslams. 2017 m. spalio mėn. Komisijos komunikatu „Veiksmingi viešieji pirkimai Europoje ir Europai“¹ priimtas specialus priemonių rinkinys, kuriuo siekiama strategiškai koordinuoti viešųjų pirkimų praktiką, išaiškinti taisykles ir padėti valstybėms narėms įgyvendinti naujus tikslus.

Šiomis gairėmis minėtos pastangos papildomos ir veiksmingai sprendžiant klausimą dėl trečiųjų šalių dalyvių ir prekių dalyvavimo mūsų viešųjų pirkimų rinkoje. Šios gairės – pirmasis 2019 m. kovo mėn. komunikato „ES ir Kinija. Strateginė perspektyva“² įgyvendinimo rezultatas.

ES didžiuojasi tuo, kad jos viešųjų pirkimų rinka yra atvira. Konkursus skelbiant ES mastu, įmonėms suteikiama verslo galimybių visoje ES ir pasaulyje. Tai yra vienas iš pagrindinių bendrosios rinkos laimėjimų.

Tačiau tuo pačiu konkursų dalyviai iš ES ir jų siūlomoms prekėms bei paslaugoms gali atsidurti nepalankesnėje padėtyje. Konkursų dalyviai gali būti iš trečiųjų šalių, kurios mūsų bendrovėms netaiko abipusiškumo principo. Konkursų dalyviams iš trečiųjų šalių ir jų siūlomoms prekėms bei paslaugoms ne visada taikomi tokie patys kaip ES arba jiems lygiaverčiai aplinkosaugos, socialiniai ar darbo standartai. Be to, trečiųjų šalių subjektams taip pat nebūtinai taikomos tokios pačios griežtos valstybės pagalbos taisyklės, kokios taikomos ES.

Turime užtikrinti, kad visiems konkursų dalyviams, tiek iš ES, tiek iš trečiųjų šalių, būtų taikomos tos pačios taisyklės ir tie patys standartai ir reikalavimai.

Šios gairės padės atsakyti į pasikartojančius viešųjų pirkėjų klausimus, ir jie bus patikinti, kad viešųjų pirkimų sistemoje yra priemonių, kuriomis užtikrinamas vienodas požiūris į konkursų dalyvius tiek iš ES, tiek iš trečiųjų šalių

ir sprendžiami klausimai dėl pranašumo, kuris įgyjamas nesąžiningos konkurencijos būdu.

Gairėse paaiškinama, kurioms bendrovėms suteikiama teisiškai saugi prieiga prie mūsų viešųjų pirkimų rinkos, o kurioms – ne. Pastarosios gali būti šalinamos iš konkurso. Gairėse viešieji pirkėjai taip pat raginami naudotis teise atlikti tyrimą, kai gauna pasiūlymų, kurie gali ir nebūti finansiškai perspektyvūs. Mūsų viešojo sektoriaus institucijos neturėtų rizikuoti svarbaus projekto įgyvendinimu, jei konkurso dalyviai jų neįtikina, jog kaina yra priimtina, o projektas – realiai įgyvendinamas. Taikydami aiškias valstybės pagalbos taisykles užtikriname neiškreiptą konkurenciją bendroje rinkoje.

Galiausiai gairėse nurodoma, kaip pagal mūsų standartus vertinti bendroves, dalyvaujančias viešųjų pirkimų konkursuose ES. Reikėtų reikalauti, kad konkurso dalyviai iš trečiųjų šalių užtikrintų tokią pačią kokybę ir tvarumą kaip ES bendrovės. Reikia, kad švarias technologijas tiektų ne tik Europos bendrovės. Tiek į mūsų rinką patenkantys produktai, tiek dalyviai turėtų užtikrinti tokį patį tvarumo lygį.

Labai svarbu, kad mūsų viešieji pirkėjai tinkamai suderintų atvirumą ir vienodas sąlygas. ES viešųjų pirkimų sistemos dėka jie jau gali naudotis visapusišku ir lanksčiu priemonių rinkiniu. Šios gairės jiems suteiks pasitikėjimo pasinaudoti šiuo rinkiniu tada, kai reikės praktiškai užtikrinti minėtą pusiausvyrą.

Jyrkis Katainenas

Europos Komisija Pirmininko pavaduotojas, atsakingas už darbo vietų kūrimą, ekonomikos augimą, investicijas ir konkurencingumą

Elżbieta Bieńkowska

Už vidaus rinką, pramonę, verslumą ir MVĮ atsakinga Komisijos narė

¹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Veiksmingi viešieji pirkimai Europoje ir Europai“, COM(2017) 0572 final.

² Bendras Komisijos ir Sąjungos vyriausiojo įgaliojimo užsienio reikalams ir saugumo politikai komunikatas „ES ir Kinija. Strateginė perspektyva“, JOIN(2019) 5 final.

Kodėl šios gairės parengtos?

2019 m. kovo mėn. Europos Komisija ir Sąjungos vyriausioji įgaliotinė užsienio reikalams ir saugumo politikai priėmė bendrą komunikatą Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai ir Tarybai „ES ir Kinija. Strateginė perspektyva“³ (toliau – komunikatas), kuriame raginama „aktyviai siekti didinti ekonomikos konkurencingumą ir užtikrinti vienodas sąlygas“.

ES turėtų toliau siekti užtikrinti didesnę pusiausvyrą ir didesnę abipusiškumą savo ekonominių santykių srityje. Šiuo atžvilgiu viešieji pirkimai, sudarantys apytikriai 14 proc. ES bendrojo vidaus produkto, yra svarbus elementas.

Bendrosios viešųjų pirkimų rinkos sukūrimas yra vienas iš pagrindinių vidaus rinkos laimėjimų. Skelbiant viešųjų pirkimų konkursus ES mastu, užtikrinamas skaidrumas ir suteikiama galimybių įmonėms visoje Sąjungoje. Geresniu taisyklių taikymu konkurso dalyviams iš užsienio šalių siekiama užtikrinti aukščiausius kokybės standartus visais proceso etapais, ekonominę naudą, projektų tvarumą ir vienodas sąlygas viešųjų pirkimų procedūrose dalyvaujančioms ES ir ne ES įmonėms.

Todėl Komisija, „atsižvelgdama į ES ir tarptautines viešųjų pirkimų taisykles, taip pat į taisykles dėl siūlomų neįprastai mažų kainų, saugumo, darbo ir aplinkosaugos standartus bei valstybės pagalbos taisykles, [įsipareigojo paskelbti] gaires dėl ES viešųjų pirkimų rinkos konkursuose dalyvaujančių ir prekes siūlančių užsienio subjektų“ (7 veiksmas).

Europos Vadovų Taryba pritarė Komisijos požiūriui ir paragino Sąjungą imtis veiksmų, teigdama, kad „atsižvelgdama į nesąžiningą trečiųjų šalių praktiką, ES privalo apsaugoti savo interesus visapusiškai pasinaudodama prekybos apsaugos priemonėmis ir mūsų viešųjų pirkimų taisyklėmis, taip pat užtikrindama veiksmingą abipusiškumą viešųjų pirkimų, kuriuose dalyvauja trečiosios šalys, srityje“. Europos Vadovų Taryba taip pat pabrėžė, kad „bendrojoje rinkoje ir pasaulio mastu turėtų būti užtikrinta sąžininga konkurencija, tiek siekiant apsaugoti vartotojus, tiek siekiant skatinti ekonomikos augimą ir konkurencingumą, vadovaujantis ilgalaikiais strateginiais Sąjungos interesais“.⁴

Be to, Komisija taip pat įsipareigojo kartu su valstybėmis narėmis iki 2019 m. pabaigos peržiūrėti, kaip įgyvendinama dabartinė sistema, siekiant nustatyti jos trūkumus. Bet kokios spragos, nustatytos atlikus šią peržiūrą, bus nuodugnai įvertintos, ypač didelį dėmesį skiriant galimoms spragoms, trukdančioms užtikrinti vienodas sąlygas viešųjų pirkimų procedūrose dalyvaujančioms ES ir ne ES įmonėms.

Pirkimų konkursuose dalyvaujantiems trečiųjų šalių subjektams, prekėms ir paslaugoms ne visada taikomi tokie patys arba lygiaverčiai privalomi aplinkosaugos, socialiniai ar darbo standartai, kokių turi laikytis ES ekonominės veiklos vykdytojai. Trečiųjų šalių subjektams taip pat nebūtinai taikomos tokios pačios griežtos valstybės pagalbos taisyklės, kokios taikomos ES. Todėl konkursų dalyviai iš ES ir jų siūlomos prekės bei paslaugos gali atsidurti nepalankioje padėtyje. Siekiant užtikrinti, kad konkursų dalyviams iš ES ir trečiųjų šalių būtų taikomi vienodi arba lygiaverčiai standartai ir reikalavimai, reikia taikyti ES viešųjų pirkimų taisykles.

Dėl trečiųjų šalių subsidijų ar kitokio pobūdžio valstybės remiamo finansavimo Europos viešųjų pirkimų rinkose atsiradusiems iškraipymams ištaisyti veikiausiai reikės daugiaetapės intervencijos. Šiuo požiūriu labai svarbu taikyti su neįprastai mažų kainų pasiūlymais susijusias nuostatas, bet to gali nepakakti ir gali reikėti atlikti tolesnę analizę.

Komunikate taip pat primenamas Komisijos įsipareigojimas užtikrinti abipusiškas galimybes patekti į užsienio šalių viešųjų pirkimų rinkas. Ilgainiui ES dideliu mastu atvėrė savo viešųjų pirkimų rinkas trečiosioms šalims, bet ES įmonės, norėdamos pasinaudoti viešųjų pirkimų galimybėmis kai

³ JOIN (2019)5.

⁴ 2019 m. kovo 21–22 d. Europos Vadovų Tarybos susitikimas, EUCO 1/19.

kurių užsienio šalių rinkose, dažnai susiduria su sunkumais. 2016 m. Komisija pateikė pakeistą pasiūlymą dėl tarptautinių viešųjų pirkimų priemonės (TVPP)⁵, kurią priėmus mūsų įmonėms bus atvertos durys ir jos galės vienodomis sąlygomis konkuruoti su ne ES įmonėmis.

Komunikate įsipareigodama imtis veiksmų, Komisija patvirtino mananti, kad viešųjų pirkimų srityje svarbu skatinti sąžiningą konkurenciją ir vienodas sąlygas vidaus rinkoje.

Laikantis komunikato „ES ir Kinija. Strateginė perspektyva“, šiomis gairėmis siekiama pasiūlyti pagalbą viešiesiems pirkėjams, padedant jiems geriau suprasti tam tikrus atitinkamuose ES teisės aktuose nustatytą viešųjų pirkimų

procedūrų praktinius aspektus, susijusius su trečiųjų šalių dalyvavimu konkursuose. Gairėmis taip pat siekiama skatinti vadovautis principu, pagal kurį vykdant viešųjų pirkimų procedūras atsižvelgiama ne tik į kainą, bet ir į aukštus Europos standartus, visų pirma darbo, aplinkosaugos ir saugumo srityse. Taip padedama užtikrinti vienodas sąlygas konkuruoti su ES konkursų dalyviais, prekėmis ir paslaugomis. Šios gairės parengtos remiantis komunikatu „Veiksmingi viešieji pirkimai Europoje ir Europai“⁶, kuriuo užmezgami platūs partnerystės ryšiai su valstybėmis narėmis, siekiant padidinti viešųjų pirkimų veiksmingumą. Teisinės sistemos išmanymas ir naudojimas jos teikiamomis galimybėmis padės stiprinti bendrąją rinką ir užtikrinti vienodas sąlygas ES viešųjų pirkimų rinkoje.

Teisinė sistema

Viešųjų pirkimų sistema yra išdėstyta keliose priemonėse. Remiantis Sutartimi dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV)⁷, viešiesiems pirkimams ES taikomi pagrindiniai skaidrumo, vienodo požiūrio ir nediskriminavimo principai. Viešųjų pirkimų direktyvose išdėstytos būtinosios suderintos viešųjų pirkimų taisyklės. Šiomis taisyklėmis reglamentuojama, kaip viešojo sektoriaus institucijos ir tam tikros komunalinių paslaugų įmonės perka prekes, darbus ir paslaugas. Šios taisyklės yra perkeltos į nacionalinę teisę ir taikomos pasiūlymams, kurių piniginė vertė viršija tam tikrą sumą. Procedūrinės taisyklės taikomos kiekvienam atskiram pirkimui, nepriklausomai nuo konkurso dalyvio kilmės šalies.

Tarptautiniu lygmeniu ES sudarytose sutartyse nurodoma, kas turi užtikrintą galimybę patekti į ES viešųjų pirkimų rinką. Pagrindinė susijusi sutartis – Sutartis dėl viešųjų pirkimų (SVP)⁸, pagal kurią ES viešųjų pirkimų rinka atveriamą kitoms Sutarties šalims. Be to, kai kuriuose ES laisvosios prekybos susitarimuose (LPS) yra skyriai dėl viešųjų pirkimų. Šios gairės nepakeičia atitinkamų viešųjų pirkimų teisės aktų ir neturėtų būti laikomos naudojimosi instrukcija, kurioje nurodoma, „kaip laikytis teisės aktuose nustatytų reikalavimų“. Tik Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra kompetentingas pateikti galutinį ir teisiškai privalomą ES teisės aiškinimą⁹. Gairės nedarą poveikio ES tarptautiniams įsipareigojimams savo prekybos partneriams.

⁵ Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl trečiųjų šalių prekių ir paslaugų patekimo į Sąjungos viešųjų pirkimų vidaus rinką ir procedūrų, kuriomis remiamos derybos dėl Sąjungos prekių ir paslaugų patekimo į trečiųjų šalių viešųjų pirkimų rinkas, pakeistas pasiūlymas, COM(2016) 34 *final*.

⁶ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Veiksmingi viešieji pirkimai Europoje ir Europai“, COM(2017) 572 *final*.

⁷ Konsoliduota Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo redakcija, OL C 326, 2012 10 26.

⁸ https://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/gp_gpa_e.htm

⁹ Šis dokumentas nėra teisiškai privalomas. Nors jame kai kuriose vietose yra dėstomos ES teisės aktų nuostatos, tai nereiškia, kad tuose teisės aktuose nustatytos teisės ir pareigos yra išplečiamos ar susiaurinamos. Kadangi dokumentas galėtų būti suprantamas kaip ES teisės aktų aiškinimas, jame pabrėžtinai patvirtinama, kad tik Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra kompetentingas pateikti teisiškai privalomą ES teisės aiškinimą. Šiame dokumente minimų pavyzdžių atitiktis ES teisei nebuvo patikrinta.

1. Subjektų ir prekių iš trečiųjų šalių patekimas į ES viešųjų pirkimų rinką.

Direktyvos 2014/24/ES 25 straipsnis

Kiek jie numatyti 1, 2, 4 ir 5 prieduose¹⁰ bei SVP Europos Sąjungos I priedėlio bendrosiose pastabose, taip pat kituose tarptautiniuose susitarimuose, kurie Sąjungai yra privalomi, perkančiosios organizacijos tuos susitarimus pasirašiusių šalių darbus, prekes, paslaugas ir ekonominės veiklos vykdytojus vertina ne mažiau palankiai nei Sąjungos darbus, prekes, paslaugas ir ekonominės veiklos vykdytojus.

ES aktyviai siekia suteikti viešųjų pirkimų galimybių Europos įmonėms, ragindama abipusiškai atverti trečiųjų šalių viešųjų pirkimų rinkas. Tarptautinėse derybose ES pritarė tam, kad būtų plačiau taikomi kokybės kriterijai, įskaitant aplinkosaugos, socialinius, darbo ir inovacijų aspektus, ir plačiai atvertos tarptautinės viešųjų pirkimų rinkos.

Pagal keletą tarptautinių susitarimų (tokių kaip Sutartis dėl viešųjų pirkimų ir dvišaliai laisvosios prekybos susitarimai, į kuriuos įtraukti skyriai dėl viešųjų pirkimų) ES įsipareigojo suteikti galimybę tam tikriems darbams, prekėms, paslaugomis ir ekonominės veiklos vykdytojams iš kai kurių trečiųjų šalių patekti į jos viešųjų pirkimų rinką.

Taigi viešųjų pirkimų direktyvose numatyta, kad viešieji pirkėjai ES tuos susitarimus pasirašiusių šalių darbams, prekėms, paslaugoms ir ekonominės veiklos vykdytojams, kiek jie numatyti šiuose tarptautiniuose susitarimuose, taiko ne mažiau palankesnę režimą nei Sąjungos darbams, prekėms, paslaugoms ir ekonominės veiklos vykdytojams¹¹.

Nepaisant to įpareigojimo, ekonominės veiklos vykdytojai iš trečiųjų šalių, neturintys jokio susitarimo, kuriuo būtų numatomas ES viešųjų pirkimų rinkos atvėrimas, arba prekės,

paslaugos ir darbai, kuriems toks susitarimas netaikomas, neturi užtikrintos galimybės dalyvauti viešųjų pirkimų procedūrose ES ir gali būti pašalinti.

1.1 Tarptautinės viešųjų pirkimų sutartys ir tarptautinių viešųjų pirkimų priemonė

Sutartis dėl viešųjų pirkimų (SVP)

Pagal Pasaulio prekybos organizacijoje (PPO) pasirašytą Sutartį dėl viešųjų pirkimų (SVP), ekonominės veiklos vykdytojai iš kitų 19 dalyvaujančių PPO šalių partnerių gali dalyvauti konkursuose dėl viešųjų darbų pirkimo sutarčių sudarymo, o ES įmonės gali dalyvauti konkursuose dėl sutarčių sudarymo kitose 19 dalyvaujančių PPO šalių partnerių.

Dvišaliai laisvosios prekybos susitarimai

ES yra sudariusi laisvosios prekybos susitarimus (LPS) su šalimis iš viso pasaulio, pagal kuriuos šalių įmonės turi geresnes galimybes patekti į viena kitos viešųjų pirkimų rinkas.

Taip yra, pavyzdžiui, neseniai sudarytų susitarimų su Kanada ir Japonija atveju.

Jeigu viešasis pirkėjas gauna pasiūlymą iš ne ES ekonominės veiklos vykdytojo, jis turėtų patikrinti, ar pasiūlymui taikomos ES pasirašytos tarptautinės viešųjų pirkimų sutartys, pvz., Sutartis dėl viešųjų pirkimų arba laisvosios prekybos susitarimai, kad nustatytų, ar pasiūlymo pateikėjas turi užtikrintą galimybę dalyvauti šiame viešajame pirkime.

¹⁰ Pagal dabartinį SVP tekstą, 25 straipsnyje minimi priedai dabar atitinka 1, 2, 4, 5, 6 ir 7 priedus.

¹¹ Šiuo klausimu žr. Direktyvos 2014/24/ES 25 straipsnį, Direktyvos 2014/25/ES 43 straipsnį.

Šiuo metu Sutartį dėl viešųjų pirkimų yra pasirašiusios 20 šalių: ES savo 28 valstybių narių vardu, Armėnija, Australija, Kanada, Kinijos Taipėjus, Honkongas (Kinija), Islandija, Izraelis, Japonija, Lichtenšteinas, Juodkalnija, Moldova, Norvegija, Naujoji Zelandija, Pietų Korėja, Singapūras, Šveicarija, Ukraina, Jungtinės Amerikos Valstijos ir Nyderlandai (Arubos vardu).

SVP ir LPS skyriai dėl viešųjų pirkimų nėra automatiškai taikomi visiems Sutarties šalių viešiesiems pirkimams. SVP ir LPS sudaryti iš dviejų dalių:

- a) teisinio teksto, kuriame išdėstytos taisyklės dėl principų ir procedūrų, ir
- b) kiekvienos Sutarties šalies dalies planų.

Planuose nustatyta, kurie viešieji pirkėjai turi laikytis sutartų taisyklių ir kokių mastu jų rengiamuose viešuosiuose prekių ir paslaugų pirkimuose gali dalyvauti SVP šalių ar LPS partnerių ekonominės veiklos vykdytojai (ir jų siūlomos prekės bei paslaugos).

SVP taikoma tik tiems viešiesiems pirkimams, kurių vertė viršija kiekvienos Sutarties šalies dalies planuose nurodytas ribas.

ES rinkos dalies planai nurodomi SVP I priedėlio prieduose ir susijusiuose atitinkamų LPS prieduose. Šiuose šaltiniuose viešasis pirkėjas gali patikrinti ir nustatyti, ar pasiūlymo pateikėjas (arba jo siūlomos prekės ir paslaugos) turi užtikrintą galimybę dalyvauti jo viešajame pirkime.

Savo LPS ES skatina taikyti aplinkosaugos, socialinius ir su darbu susijusius aspektus, jeigu tai daroma laikantis nediskriminavimo principo. Tais susitarimais dar labiau atveriamos ES ir trečiųjų šalių viešųjų pirkimų rinkos.

Laisvosios prekybos susitarimų (LPS) atveju perkančiosios organizacijos taip pat turi tikrinti planuojamų viešųjų pirkimų taikymo sritį. Į daugelį savo LPS ES yra įtraukusi taisyklės dėl viešųjų pirkimų ir įsipareigojimus dėl rinkos atvėrimo. Dauguma LPS parengti atsižvelgiant į SVP struktūrą.

Tarptautinių viešųjų pirkimų priemonė

Komisija yra pasiūliusi tarptautinių viešųjų pirkimų priemonę (TVPP)¹², kuria siekiama skatinti abipusiškumą ir kuria suteikiamas svertas derėtis su trečiosiomis šalimis dėl jų viešųjų pirkimų rinkų atvėrimo ES verslui. Tokį svertą kovojant su diskriminacinėmis priemonėmis ir visišku rinkų užvėrimu neabejotinai reikia turėti.

Būtent todėl Europos Vadovų Taryba savo 2019 m. kovo 21 d. išvadose paragino „atnaujinti diskusijas dėl ES tarptautinių viešųjų pirkimų priemonės“¹³.

1.2 Konkretiems sektoriams ir projektams skirtos taisyklės ir susitarimai

Tarpyvriausybiniai susitarimai

Į tarptautinius susitarimus su trečiosiomis šalimis gali būti įtrauktos konkrečios viešųjų pirkimų taisyklės, jeigu jos atitinka Sutartyje nustatytus skaidrumo, vienodo požiūrio ir nediskriminavimo principus.

Komunalinių paslaugų sektorius

Komunalinių paslaugų sektoriuje viešieji pirkėjai gali atmesti pasiūlymus skirti tiekimo sutartį, jeigu bendra produktų iš tam tikrų trečiųjų šalių dalis bus didesnė nei 50 proc.

Gynyba ir saugumas

Rengdamos viešuosius pirkimus gynybos ir saugumo srityse, valstybės narės išlaiko teisę pačios spręsti, ar viešieji pirkėjai gali leisti užsienio subjektams dalyvauti konkursuose.

¹² Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl trečiųjų šalių prekių ir paslaugų patekimo į Sąjungos viešųjų pirkimų vidaus rinką ir procedūrų, kuriomis remiamos derybos dėl Sąjungos prekių ir paslaugų patekimo į trečiųjų šalių viešųjų pirkimų rinkas, pakeistas pasiūlymas, COM(2016) 34 final.

¹³ 2019 m. kovo 21–22 d. Europos Vadovų Tarybos susitikimas, EUCO 1/19.

1.2.1 Pagal tarpvyriausybinius susitarimus rengiami viešieji pirkimai

Ypatingais atvejais ir vykdydamos konkrečius projektus valstybės narės gali planuoti skirti sutartis pagal tarptautinius susitarimus su trečiosiomis šalimis, kurios taiko skirtingą viešųjų pirkimų tvarką, palyginti su europine sistema.

Esant direktyvose nustatytoms sąlygoms, pirkimo procedūroms pagal tokius susitarimus ES viešųjų pirkimų teisės aktai netaikomi, jeigu tarptautiniame susitarime nustatytos konkrečios viešųjų pirkimų taisyklės visapusiškai atitinka ES sutartį, visų pirma skaidrumo, vienodo požiūrio ir nediskriminavimo principus. Apie tokius susitarimus turi būti pranešama Komisijai.

Pagal tokius tarptautinius susitarimus rengiami viešieji pirkimai turi atitikti ES sutarties principus, įskaitant reikalavimą dėl jų tinkamo ir atviro paskelbimo, suteikiant visoms įmonėms galimybę dalyvauti, nepriklausomai nuo jų įsteigimo vietos ar kilmės šalies. Su šiais pagrindiniais principais nesuderinamas tiesioginis sutarties skyrimas, dėl kurio pobūdžio neužtikrinamas skaidrumas ir konkurencija.

Tarptautiniu lygmeniu joks valstybės narės su viena ar keliomis trečiosiomis šalimis sudarytas tarptautinis susitarimas negali būti pagrindas tiesiogiai skirti sutartis trečiosioms šalims ar jų ekonominės veiklos vykdytojams. Tai būtų nesuderinama su ES išimtinė kompetencija, susijusia su bendra prekybos politika, ir pagrindiniais ES sutarčių principais, susijusiais su viešaisiais pirkimais. Palankios projekto finansavimo sąlygos taip pat negali būti pagrindas tiesiogiai skirti sutartį.

1.2.2 Komunalinių paslaugų sektoriuje taikomos priemonės

Direktyvos 2014/25/ES 85 straipsnis. Pasiūlymai, apimantys trečiųjų šalių kilmės produktus

1. Šis straipsnis taikomas pasiūlymams, apimantiems trečiųjų šalių, su kuriomis Sąjunga nėra sudariusi nei daugiašalio, nei dvišalio susitarimo, kuriuo Sąjungos įmonėms būtų užtikrinamos panašios ir veiksmingos galimybės patekti į tų trečiųjų šalių rinkas, kilmės produktus. Juo nedaromas poveikis Sąjungos ar jos valstybių narių įsipareigojimams trečiosioms šalims.
2. Pasiūlymas, pateiktas skirti prekių pirkimo sutarčiai, gali būti atmestas, kai trečiųjų šalių kilmės produktų dalis, nustatyta pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 952/2013, sudaro daugiau kaip 50 % bendros pasiūlymo produktų vertės. Taikant šį straipsnį, programinė įranga, naudojama telekomunikacijų tinklo įrenginiuose, laikoma preke.
3. Atsižvelgiant į šios dalies antrą pastraipą, kai du ar daugiau pasiūlymų yra lygiavertiniai pagal sutarties skyrimo kriterijus, apibrėžtus 82 straipsnyje, pirmenybė teikiama tiems pasiūlymams, kurie negali būti atmesti pagal šio straipsnio 2 dalį. Taikant šį straipsnį, tokių pasiūlymų kainos yra laikomos lygiavertėmis, jei kainų skirtumas nėra didesnis kaip 3 %. Tačiau pirmenybė vienam pasiūlymui prieš kitą nesuteikiama pagal pirmą pastraipą, kai, jį priėmus, perkančiajam subjektui tektų įsigyti įrangą, kurios techninės charakteristikos skiriasi nuo turimos įrangos charakteristikų, ir dėl to atsirastų nesuderinamumas, techniniai eksploatacijos bei priežiūros sunkumai ar būtų patirtos pernelyg didelės išlaidos.
4. Taikant šį straipsnį ir nustatant 2 dalyje nurodytą trečiųjų šalių kilmės produktų dalį neatsižvelgiama į tas trečiąsias šalis, kurioms pradėta taikyti ši direktyva priėmus Tarybos sprendimą pagal 1 dalį.

Pagal Direktyvos 2014/25/ES 43 straipsnį užtikrinta galimybė patekti į ES viešųjų pirkimų rinką suteikiama ne visiems trečiųjų šalių ekonominės veiklos vykdytojams. Be to, direktyvoje numatoma konkreti tvarka, taikoma pasiūlymams, apimantiems trečiųjų šalių kilmės produktus. Ši tvarka išdėstyta Direktyvos 2014/25/ES 85 straipsnyje.

Viešieji pirkėjai, vykdančys veiklą vandens, energijos tiekimo, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, gali atmesti pasiūlymus skirti tiekimo sutartį, jeigu trečiųjų šalių kilmės produktų dalis viršija 50 proc. bendros pasiūlymo produktų vertės.

Ši tvarka taikoma tik tiems produktams, kurie nėra įtraukti į susitarimą, kuriuo ES įmonėms užtikrinamos panašios ir veiksmingos galimybės patekti į šių trečiųjų šalių rinkas.

Jei viešasis pirkėjas, užuot atmetęs tokį pasiūlymą, leidžia jį pateikti viešajam konkursui, reikalaujama, kad viešasis pirkėjas pirmenybę teiktų lygiaverčiams pasiūlymams, kuriuose trečiųjų šalių kilmės produktų dalis sudaro mažiau kaip 50 proc.¹⁴ Reikalavimas, kad viešasis pirkėjas tokiam pasiūlymui teiktų pirmenybę, netaikomas, jei jį priėmus viešajam pirkėjui tektų įsigyti įrangą, kurios techninės charakteristikos skiriasi nuo turimos įrangos charakteristikų, ir dėl to atsirastų nesuderinamumas, techninių eksploatacijos bei priežiūros sunkumų arba būtų patirtos pernelyg didelės išlaidos.

Neseniai viešasis pirkėjas pasinaudojo Komunalinio sektoriaus direktyvos 85 straipsnyje numatyta lankstumo galimybe reikalauti, kad konkurso dalyvis pateiktų savo produktų kilmės deklaraciją. Kadangi daugiau kaip 50 proc. tiekiamų produktų buvo kilę iš trečiųjų šalių, pasiūlymas buvo atmetas.

1.2.3 Pirkimai gynybos ir saugumo srityse

Direktyvos 2009/81/ES 18 konstatuojamoji dalis

Pasaulio prekybos organizacijos sudarytas Viešųjų pirkimų susitarimas (VPS) pirkimų ginklų, amunicijos ir karinės paskirties medžiagų pirkimams, kuriuos atlieka gynybos srityje veikiančios perkančiosios organizacijos (subjektai), netaikomas. Kitiems pirkimams, kuriems taikoma ši direktyva, VPS taip pat netaikomas remiantis jo XXIII straipsniu¹⁵. <...>

Ši išimtis taip pat reiškia, kad konkrečiose gynybos ir saugumo rinkose valstybėms narėms paliekama teisė leisti arba neleisti trečiosioms šalims dalyvauti sutarčių sudarymo procedūrose. Jos turėtų priimti sprendimus, siekdamas geriausio kainos ir kokybės santykio, pripažindamos konkurencingos Europos gynybos technologinės ir pramoninės bazės poreikį pasaulio mastu bei atviros ir teisingos rinkos svarbą ir siekdamas abipusės naudos. Valstybės narės turėtų nuolat siekti vis labiau atverti rinkas. Europos Sąjungos partneriai taip pat turėtų demonstruoti atvirumą remdamiesi tarptautinėmis taisyklėmis, ypač kiek tai susiję su atvira ir teisinga konkurencija.

Prekių ir paslaugų pirkimai gynybos ir saugumo sektoriuose dažnai yra opus klausimas. Tokiems pirkimams taikomi konkretūs reikalavimai yra nustatyti Direktyvoje 2009/81/EB¹⁶, atsižvelgiant į valstybių narių poreikį užtikrinti tiekimo saugumą ir įslaptintos informacijos apsaugą.

Vykdamas pirkimus pagal Direktyvą dėl viešųjų pirkimų saugumo ir gynybos srityse kiekviena valstybė narė pati savo nacionalinėse taisyklėse¹⁷ nustato, ar viešieji pirkėjai gali leisti ekonominės veiklos vykdytojams iš trečiųjų šalių dalyvauti sutarties skyrimo procedūrose¹⁸. Jeigu viešasis pirkėjas nusprendžia neleisti ekonominės veiklos vykdytojams iš trečiųjų šalių dalyvauti konkurse ar neleisti juose siūlyti prekių iš trečiųjų šalių, tokį bendrą apribojimą jis gali jau nurodyti skelbime apie pirkimą ir pirkimo dokumentuose. Priimdamas sprendimą dėl sutarties skyrimo, jis taip pat gali pasirinkti atmesti šiuos pasiūlymus individualiai. Šiuo atveju viešasis pirkėjas pirkimo dokumentuose turėtų nurodyti, kad pasilieka galimybę pasinaudoti teise atmesti pasiūlymus dėl gynybos ir saugumo priešasčių.

Siekdami apsaugoti savo konkrečius interesus saugumo srityje, viešieji pirkėjai taip pat gali imtis kitų priemonių:

- jie gali reikalauti, kad konkurso dalyviai pateiktų nacionalinius patikimumo pažymėjimus, ir priimti užsienio patikimumo pažymėjimus, bet tik tuo

¹⁴ Direktyvos 2014/85/ES 85 straipsnio 1 ir 2 dalys, skaitomos kartu.

¹⁵ Dabartiniame SVP tekste atitinkamos nuostatos dabar yra įtrauktos į III, o ne į XXIII straipsnį.

¹⁶ OL Nr. 216, 2009 8 20, p. 76.

¹⁷ Valstybės narės turėtų priimti tokį sprendimą, siekdamas geriausio kainos ir kokybės santykio, pripažindamos konkurencingos Europos gynybos technologinės ir pramoninės bazės poreikį pasaulio mastu bei atvirų ir teisingų rinkų svarbą ir siekdamas tikslo gauti abipusės naudos. Tas sprendimas taip pat galėtų būti atrankinis, t. y. gali būti leista dalyvauti tik ekonominės veiklos vykdytojams iš visų arba kai kurių SVP šalių, bet ne iš kitų trečiųjų šalių (ne EEE šalių, kurios nėra SVP šalys ir su kuriomis ES nėra pasirašiusi dvišalių susitarimų dėl viešųjų pirkimų rinkų atvėrimo).

¹⁸ Žr. Direktyvos 2009/81/EB 18 konstatuojamosios dalies antrą pastraipą.

atveju, jei, remiantis atitinkamų šalių žvalgybos tarnybų bendradarbiavimo lygiu, jie pripažįstami kaip lygiaverčiai;

- jie gali reikalauti, kad konkurse dalyvaujantys užsienio subjektai pateiktų pažymėjimus, kuriais patvirtinama, kad bus leista gabenti įrangą, taip pat pristatyti papildomą įrangą krizinės situacijos atvejais;
- jie taip pat gali reikalauti, kad konkurso dalyviai prisiimtų įsipareigojimus, susijusius su galimybe susipažinti su įslaptinta informacija ir jos konfidencialumu;
- jie gali reikalauti, kad tiekėjai ir sprendimai atitiktų papildomus reikalavimus, nustatytus konkrečiuose saugumo srities teisės aktuose. Pavyzdžiui, kibernetinio saugumo srityje Kibernetinio saugumo direktyvoje¹⁹ yra numatyta priemonių, kuriomis užtikrinamas aukštas bendras tinklų ir informacinių sistemų saugumo lygis visoje Sąjungoje.

Viešieji pirkėjai gali reikalauti, kad rangovai atvertų savo tiekimo grandinę konkurenciniams viešiesiems pirkimams. Taip prie tiekimo grandinės galės prisijungti nauji dalyviai²⁰.

Tam tikri išskirtiniai pirkimai gynybos ir saugumo srityse yra susiję su nacionaliniais saugumo interesais. Į kai kurias sutartis būtina įtraukti tokius ypač griežtus reikalavimus dėl tiekimo saugumo arba jos yra tokios konfidencialios ir svarbios nacionaliniam suverenumui, kad konkrečių Direktyvos 2009/81/EB nuostatų gali nepakakti, siekiant apsaugoti esminius valstybių narių saugumo interesus.

Tokiems pirkimams taikoma SESV 346 straipsnyje numatyta nukrypti leidžianti nuostata, pagal kurią valstybės narės gali skirti sutartis, netaikydamos direktyvoje nustatytų taisyklių²¹. Kiekvienu konkrečiu atveju valstybės narės turi nustatyti, ar ši išimtis gali būti taikoma, nustatydamos susijusius esminius saugumo interesus ir įvertindamos konkrečios priemonės reikalingumą, atsižvelgdamos į proporcingumo principą ir griežto tokios nukrypti leidžiančios nuostatos aiškinimo poreikį²².

1.3 Praktiniai aspektai

Tarptautinės viešųjų pirkimų sutartys

- Viešieji pirkėjai turėtų patikrinti, ar konkurse dalyvaujantis trečiosios šalies subjektas yra įtrauktas į SVP arba dvišalį susitarimą. Jeigu taip nėra, jis neturi užtikrintos galimybės dalyvauti viešųjų pirkimų procedūrose ES.

Pagal tarpvyriausybinius susitarimus rengiami viešieji pirkimai

- Rengiant viešuosius pirkimus, turi būti laikomasi Sutartyje nustatytų skaidrumo, vienodo požiūrio ir nediskriminavimo principų.
- Pagal tokius susitarimus sutartys negali būti skiriamos tiesiogiai.

Pagal Komunalinio sektoriaus direktyvą rengiami viešieji pirkimai

- Viešieji pirkėjai turėtų patikrinti, ar tiekimo sutartyje trečiųjų šalių kilmės produktų dalis yra didesnė nei 50 proc.
- Jeigu šios trečiosios šalys nėra įtrauktos į SVP arba dvišalį susitarimą, pasiūlymas gali būti atmestas.

Pirkimai gynybos ir saugumo srityse

- Šie pirkimai nėra įtraukti į SVP ar galiojančius dvišalius susitarimus.
- Viešieji pirkėjai neturi leisti trečiųjų šalių ekonominės veiklos vykdytojams dalyvauti pirkimuose.

¹⁹ 2016 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2016/1148/ES dėl priemonių aukštam bendram tinklų ir informacinių sistemų saugumo lygiui visoje Sąjungoje užtikrinti.

²⁰ Direktyvos 2009/81/EB 21 straipsnis.

²¹ Kaip nurodyta direktyvos 16 konstatuojamojoje dalyje (taip pat žr. 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimą byloje T-26/01), už savo esminių saugumo interesų apibrėžimą atsakingos tik pačios valstybės narės.

²² Žr. 2007 m. gruodžio 13 d. ESTT sprendimo *Bayerischer Rundfunk*, C-337/06, 64 punktą.

2. Neįprastai mažos kainos pasiūlymai

Direktyvos 2014/24/ES 69 straipsnis

1. Perkančiosios organizacijos reikalauja, kad ekonominės veiklos vykdytojai paaiškintų pasiūlyme nurodytą kainą arba išlaidas, kai pasiūlyta kaina atrodo neįprastai maža darbų, prekių ar paslaugų atžvilgiu.
2. 1 dalyje nurodyti paaiškinimai visų pirma gali būti susiję su:
 - a) gamybos proceso, teikiamų paslaugų ar statybos metodo ekonominiu aspektu;
 - b) pasirinktais techniniais sprendimais arba konkurso dalyviui prieinamomis išskirtinai palankiomis sąlygomis tiekti produktus, teikti paslaugas ar atlikti darbus;
 - c) konkurso dalyvio siūlomų darbų, prekių ar paslaugų originalumu;
 - d) 18 straipsnio 2 dalyje nurodytų pareigų laikymusi;
 - e) 71 straipsnyje nurodytų pareigų laikymusi;
 - f) konkurso dalyvio galimybe gauti valstybės pagalbą.
3. Perkančioji organizacija įvertina pateiktą informaciją, kreipdamasi į konkurso dalyvį. Ji gali atmesti pasiūlymą tik tuo atveju, kai pateiktų įrodymų nepakanka pagrįsti pasiūlytą mažą kainą arba sąnaudas, atsižvelgiant į 2 dalyje nurodytus aspektus. Perkančiosios organizacijos atmeta pasiūlymą, kai nustato, kad pasiūlyta kaina neįprastai maža todėl, kad pasiūlymas neatitinka taikytinų 18 straipsnio 2 dalyje nurodytų pareigų.

dokumentuose yra pateikiama informacija apie sutarčių išdėstymą pagal dydį, be kita ko, pagal piniginę vertę, kuria remdamiesi, kaip tikisi viešasis pirkėjas, konkurso dalyviai gali numanyti apie tai, kokio kokybės lygio tikimasi, ir kuri padės išvengti netinkamų pasiūlymų.

Gavęs pasiūlymus, viešasis pirkėjas turės įvertinti, ar pasiūlymų kainos atrodo tinkamai apskaičiuotos. Pavyzdžiui, pasiūlyme pateikta kaina arba sąnaudos gali skirtis nuo kitų konkurso dalyvių pasiūlytos kainos arba sąnaudų arba nuo paties viešojo pirkėjo sąmatos, bet nebūtų nurodyta jokių ypatumų, palyginti su kitais pasiūlymais, kuriais būtų aiškiai pagrįstas skirtumas. Viešiesiems pirkėjams gali kilti abejonių dėl to, ar pasiūlymas yra ekonomiškai tvarus ir ar sutartis gali būti vykdoma laikantis konkurso reikalavimų bei taikytinų teisinių prievolių, arba dėl to, kad pasiūlymo kaina yra neįprastai maža.

Žinokite kainą

- Žinios apie rinką labai svarbios.
- Žinokite ankstesnių pirkimų kainą.
- Tarkitės su specialistais ir kitais perkančiaisiais subjektais.

Viešiesiems pirkėjams neįprastai mažos kainos pasiūlymų nustatymas, nagrinėjimas ir atmetimas yra būdas užtikrinti vienodas sąlygas.

Rengdami pirkimo specifikacijas, viešieji pirkėjai turėtų kreipti dėmesį į tikėtiną prekių ar paslaugų kainą arba sąnaudas. Viešojo pirkėjo sąmatoje turi būti atsižvelgta į visus pirkimo dokumentuose nustatytus kriterijus, įskaitant sutarties vykdymo reikalavimus, atrankos ir sutarties skyrimo kriterijus.

Nuodugnus skaičiavimas prieš pradėdant pirkimų procedūrą padės išvengti vėliau galinčių kilti sunkumų. Pirkimo

2.1 Neįprastai mažos kainos pasiūlymų nustatymas

Direktyvose nėra apibrėžta, kas yra neįprastai mažos kainos pasiūlymas, taip pat jose nėra pateikta jokie konkretaus neįprastai mažos kainos ribos apskaičiavimo metodo. Kai kurios valstybės narės yra nustačiusios savanoriškai arba privaloma tvarka taikytinus metodus. Valstybės narės turi teisę pačios nustatyti nacionalines taisykles arba metodus, taikytinus nustatant pasiūlymus, keliančius įtarimų dėl jų neįprastai mažos kainos, jeigu šios taisyklės yra objektyvios ir nediskriminacinės²³. Jos gali taikyti aritmetinius metodus, atsižvelgdamos į pasiūlymo nukrypimo nuo vidutinės

²³ Žr. sprendimo sujungtose bylose C-285/99 ir C-286/99, *Impresa Lombardini SpA*, 68 punktą.

visų pasiūlymų kainos²⁴ arba nuo paties viešojo pirkėjo apskaičiuotos pirkimo vertės įvertinimą. Mažiausios kainos pasiūlymo ir antro pagal mažiausią kainą pasiūlymo skirtumų palyginimas taip pat gali būti patikimas metodas. Į tokias taisykles gali būti įtrauktos konkrečios procentinės ribos, taikytinos nustatant neįprastai mažos kainos pasiūlymus. Jei nacionalinės teisės aktais nėra nustatyta jokių metodų, viešieji pirkėjai gali patys nustatyti skaidrius ir nediskriminacinius metodus.

Pasiūlymų kaina gali atrodyti neįprastai maža bet kurių atitinkamų parametru ir sutarties skyrimo kriterijų atžvilgiu. Taip gali būti, pavyzdžiui, kai siūlomos kokybės ir kainos santykis yra įtartinas.

Kai viešasis pirkėjas gauna pasiūlymą, kurį laiko įtartinu dėl neįprastai mažos kainos, jis teisiškai privalo paprašyti, kad atitinkamas ekonominės veiklos vykdytojas pateiktų paaiškinimą dėl siūlomos kainos²⁵. Nesuteikęs ekonominės veiklos vykdytojui galimybės paaiškinti ir pagrįsti kainą, viešasis pirkėjas negali atmesti pasiūlymo. Tai galioja ir taikant aritmetinius įtartinų pasiūlymų nustatymo metodus. Taikant tokius metodus neleidžiama iš karto atmesti pasiūlymą jo neišnagrinėjus.

Neįprastai mažos kainos pasiūlymų nustatymas

IŠNAGRINĖKITE VISUS PASIŪLYMO PARAMETRUS

- Ar pasiūlymo kaina atrodo tinkamai apskaičiuota?
- Ar konkurso dalyvis už siūlomą kainą gali padaryti tai, ką siūlo?
- Ar mano šalyje yra taikomas pasiūlymų nustatymo ir vertinimo metodas?

Nesate įsitikinę, ar pasiūlymas pagrįstas?

2.2 Neįprastai mažos kainos pasiūlymų nagrinėjimas

Paprastai viešasis pirkėjas turėtų paprašyti, kad ekonominės veiklos vykdytojas įrodytų techninių, ekonominių ar teisinių prielaidų arba praktikos, kuriomis pasiūlymas grindžiamas, pagrįstumą. Kad galėtų įvertinti konkurso dalyvio pateiktus paaiškinimus, viešasis pirkėjas turėtų paprašyti, kad būtų pateikta visa išsami informacija, kurią laiko tinkama²⁶. Visų pirma, pagal teismų praktiką reikalaujama, kad viešasis pirkėjas raštu paprašytų pateikti išsamią informaciją apie įtartinus neįprastus pasiūlymo aspektus, kurie konkrečiu

atveju sukėlė viešajam pirkėjui abejonių²⁷. Jis turėtų skirti ypatingą dėmesį konkurso dalyvio pajėgumui už siūlomą kainą įvykdyti visus pirkimo dokumentuose nustatytus reikalavimus, įskaitant socialiai atsakingo viešojo pirkimo ir žaliojo viešojo pirkimo reikalavimus.

Iš esmės, viešasis pirkėjas gali prašyti pateikti informaciją visais klausimais, kuriuos jis laiko svarbiais vertinant siūlomos kainos ar sąnaudų lygį. Kaip nurodyta direktyvoje, tie klausimai gali būti susiję su gamybos proceso ekonominiais aspektais, įskaitant pasiūlytų sąnaudų pagrindą visą gyvavimo ciklą, techniniais sprendimais ar pasiūlymo originalumu²⁸. Tokių aspektų sąrašas yra nebaigtinis.

Viešieji pirkėjai taip pat skatinami²⁹ išsiaiškinti, ar pasiūlymu laikomasi Sąjungos teise, nacionaline teise, kolektyvinėmis sutartimis arba X priede išvardytomis tarptautinės aplinkosaugos, socialinės ir darbo teisės nuostatomis³⁰ nustatytų įsipareigojimų aplinkosaugos, socialinėje ir darbo srityse. Šie įsipareigojimai taikomi tiesiogiai, nepriklausomai nuo to, ar jie įtraukti į pirkimo dokumentus.

Paaiškinimai, kurių reikalaujama iš konkurso dalyvių, taip pat gali būti susiję su galima nesąžininga prekybos praktika, pvz., užsienio subsidijomis arba dempingu, dėl kurių iškraipoma konkurencija vidaus rinkoje. Aiškindamiesi dėl nesąžiningos prekybos praktikos, viešieji pirkėjai ypatingą dėmesį turėtų skirti pasiūlymams, apimantiems prekes arba paslaugas iš trečiųjų šalių, kurių kainos ir sąnaudos gali būti iškraipytos dėl valstybės remiamo finansavimo. Finansinė parama iš užsienio valstybės galėtų būti visuotinio pasiūlymo gyvybingumo vertinimo dalis.

Konkurso dalyvis turės pateikti visus reikiamus įrodymus, kad paaiškinimas būtų priimtinas. Tai gali būti išsami informacija, prie kurios pridėti atitinkami dokumentai, susiję su gamybos procesu, patalpomis, socialinėmis sąlygomis, sertifikatais, aplinkosaugos standartais ir t. t. Pasiūlymo gyvybingumui pagrįsti konkurso dalyvio pateikti argumentai turi atitikti pirminio pasiūlymo sąlygas³¹. Šiuo atžvilgiu viešieji pirkėjai neturėtų apsiriboti prašymu, kad konkurso dalyvis pateiktų oficialias deklaracijas, kuriomis jis patvirtina, kad ketina laikytis tų pareigų.

Nagrinėdamas pasiūlymą, viešasis pirkėjas gali pateikti papildomų klausimų, ypač siekdamas nustatyti, ar pateikta informacija yra tikra. Jis taip pat gali paprašyti, kad konkurso dalyvis pateiktų papildomos išsamos informacijos, susijusios su klausimais ir aspektais, kurių viešasis pirkėjas savo pirminiame prašyme nenustatė, bet kurie iškilo vertinant pateiktą informaciją.

²⁴ Atlikti tokį „santykinių“ palyginimą (apimantį visus pateiktus pasiūlymus) gali būti pageidautina tais atvejais, kai gautų pasiūlymų skaičius yra pakankamas, nes toks palyginimas veikiausiai geriausiai atspindės rinkos sąlygas.

²⁵ ESTT sprendimas sujungtose bylose C-285/99 ir C-286/99, 43 ir 73 punktai.

²⁶ ESTT sprendimas sujungtose bylose C-285/99 ir C-286/99, 43 ir 55 punktai.

²⁷ ESTT sprendimas sujungtose bylose C-285/99 ir C-286/99, 51 punktas.

²⁸ Direktyvos 2014/24/ES 69 straipsnio 2 dalis.

²⁹ 69 straipsnio 2 dalies d punktas ir 69 straipsnio 3 dalis.

³⁰ Direktyvos 2014/24/ES 18 straipsnio 2 dalis.

³¹ PIT sprendimas T-422/11, *Computer Resources International*, 87 punktas.

Neįprastai mažos kainos pasiūlymų nagrinėjimas

PRAŠYKITE, KAD KONKURSO DALYVIS PATEIKTŲ INFORMACIJOS

PAVYZDŽIAI:

- Kaip konkurso dalyvis apskritai apskaičiavo kainas ir sąnaudas?
- Kaip konkurso dalyvis nustatė konkrečią atitinkamo konkretaus elemento kainą?
- Ar tokia kaina leis įvykdyti visus teisinius ir sutartinius reikalavimus?
- Ar tokia kaina suteikia galimybę laikytis visų reikiamų darbo ir aplinkosaugos reikalavimų?
- Kaip pasiūlymas yra finansuojamas? Ar apskaičiavimo metodas yra tinkamas?
- Nedvejodami prašykite pateikti informaciją, kurią laikote svarbia.
- Prašykite konkrečių įrodymų.

Konkurso dalyvio paaiškinimas jūsų neįtikino?

2.3 Neįprastai mažos kainos pasiūlymų atmetimas

Viešasis pirkėjas gali atmesti pasiūlymą nepateikdamas pagrindimo, kai, nepaisant surinktų įrodymų, jis nėra įsitikinęs, kad konkurso dalyvis galės įvykdyti sutartį siūloma kaina arba siūlomomis sąnaudomis ir laikydamasis pirkimo dokumentuose nustatytų reikalavimų bei taikytinų teisinių įsipareigojimų.

Sprendimas gali būti grindžiamas vienu elementu arba keliais veiksniais, įskaitant tai, ar yra laikomasi darbo ir aplinkosaugos standartų ir ar buvo suteikta valstybės pagalba, kurie lems galutinį viešojo pirkėjo įvertinimą.

Pagal Direktyvos 2014/24/ES 69 straipsnio 3 dalį viešieji pirkėjai privalo atmesti pasiūlymą, kai nustato, kad pasiūlyta kaina arba sąnaudos neįprastai mažos todėl, kad konkurso dalyvis nesilaiko privalomų Sąjungos teisės, nacionalinės teisės, kolektyvinių sutarčių arba tarptautinių socialinės, darbo ar aplinkosaugos teisės srities nuostatų (Direktyvos 2014/24/ES 18 straipsnio 2 dalis kartu su Direktyvos X priedu, žr. pirmesnį 2 skyrių).

Neįprastai mažos kainos pasiūlymų atmetimas

TURITE BŪTI ĮSITIKINĘ

- Konkurso dalyvis turi įrodyti savo pasiūlymo pagrįstumą.
- Ar konkurso dalyvis tai įrodė visų jūsų prašyme nurodytų aspektų atžvilgiu?
- Ar manote, kad konkurso dalyvis gali įvykdyti VISUS SUTARTINIUS reikalavimus pasiūlyta kaina?
- Jeigu vis dar turite pagrįstų abejonių, pasiūlymą galite atmesti.
- Nustatę, kad pasiūlyta kaina neįprastai maža todėl, kad pasiūlymas neatitinka Direktyvos 2014/24 18 straipsnio 2 dalyje nurodytų pareigų, turite jį atmesti.

2.4 Praktiniai aspektai

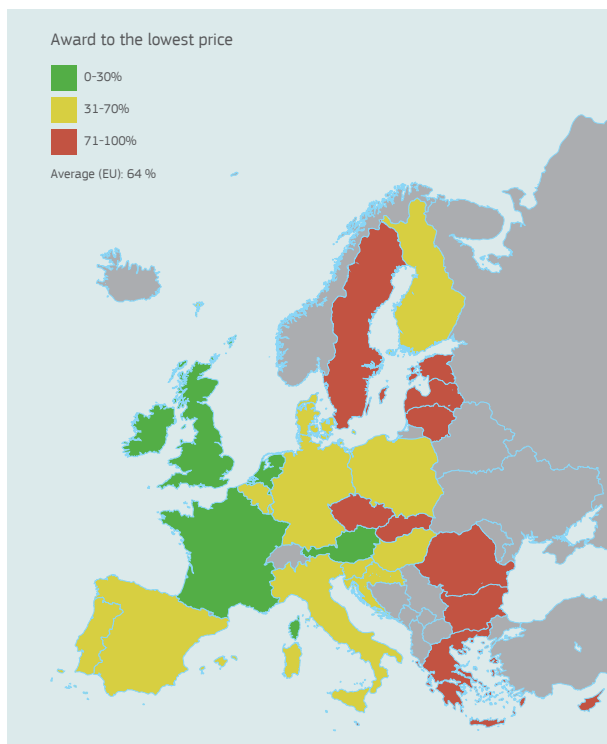
Neįprastai mažos kainos pasiūlymai

- Viešasis pirkėjas turi patikrinti, ar pasiūlymas finansiniu požiūriu yra patikimas, ar jo kaina yra neįprastai maža.
- Viešasis pirkėjas turi apklausti konkurso dalyvį. Jis gali pateikti bet kokius klausimus, kuriuos mano esant tinkamus.
- Jeigu jis nėra įsitikinęs dėl pasiūlymo finansinio gyvybingumo, jis gali jį atmesti.

3. Kokybės standartai. Strateginis požiūris į viešuosius pirkimus

Komisija pripažįsta viešųjų pirkimų svarbą, nes tai yra veiksminga priemonė efektyviai, tvariai ir strategiškai panaudoti viešąsias lėšas. Savo komunikate „Veiksmingi viešieji pirkimai Europoje ir Europai“³² Komisija pabrėžia, kad, siekiant įveikti visuomeninius, aplinkosaugos ir ekonominius iššūkius, labai svarbu, kad centrinės ir vietos valdžios institucijos taikytų aukštus kokybės standartus. Pabrėždama strateginių viešųjų pirkimų reikalingumą, Komisija siekia, kad valstybės narės būtų geriau informuotos apie jų svarbą tiek Sąjungos viduje, tiek nagrinėjant trečiųjų šalių ekonominės veiklos vykdytojų pasiūlymus.

Strateginiai viešieji pirkimai suteikia galimybę atsakingiau ir strategiškiau naudoti viešąsias lėšas ir remti investicijas ES, taip pat jie gali padėti sukurti vienodas sąlygas, užtikrinant, kad visi konkurso dalyviai, nepriklausomai nuo jų kilmės šalies, laikytųsi vienodų standartų.

Šiuo metu strateginių viešųjų pirkimų galimybės nėra pakankamai išnaudojamos. Nepaisant to, kad, pagal viešųjų pirkimų direktyvas, viešiesiems pirkėjams paliekama visiška laisvė rinktis pirkimus pagal išlaidų efektyvumą ir kokybę grindžiamus kriterijus, daugiau kaip pusėje viešųjų pirkimų procedūrų mažiausia kaina vis dar naudojama kaip vienintelis sutarties skyrimo kriterijus.

Viešųjų pirkimų procedūrose taikydami kokybės kriterijus, viešieji pirkėjai gali įsigyti tvaresnių ir naujoviškesnių prekių ir paslaugų. Taikant kokybės kriterijus taip pat galima užtikrinti tiek ES, tiek trečiųjų šalių ekonominės veiklos vykdytojų ir prekių atitiktį aplinkosaugos, socialiniams ir darbo standartams.

Konkursų dalyviams, prekėms ir paslaugoms iš trečiųjų šalių ne visada yra taikomi tokie patys aukšti standartai, kokių privalo laikytis jų konkurentai arba prekės ir paslaugos iš ES. Tačiau dabartinėje ES viešųjų pirkimų sistemoje yra numatytos taisyklės, kurios gali ir turėtų būti taikomos, siekiant užtikrinti, kad konkursuose dalyvaujantys trečiųjų šalių subjektai, prekės ir paslaugos atitiktų tokius pačius aukštus standartus kaip ir konkursų dalyviai iš ES. Strateginis požiūris į viešuosius pirkimus lemia rinkos dalyvių, viešųjų pirkėjų ir visų visuomenės narių elgsenos pokyčius.

Aiškūs kokybės standartai turėtų padėti užtikrinti, kad konkursuose vienodomis sąlygomis galėtų dalyvauti kuo platesnis dalyvių ratas. Visiems konkursų dalyviams ir visoms prekėms, nepriklausomai nuo jų kilmės vietos, turėtų būti taikomi vienodi standartai, kriterijai ir reikalavimai. Aiškiai apibrėžti kokybės standartai leidžia viešiesiems pirkėjams sudaryti visiems konkursų dalyviams tinkamas sąlygas konkuruoti atvirai ir vienodomis sąlygomis.

Socialiai atsakingi viešieji pirkimai, žalieji viešieji pirkimai ir viešieji inovacijų pirkimai padeda viešiesiems pirkėjams integruoti į savo viešųjų pirkimų konkursus tvarumo ir su inovacijomis susijusius aspektus.

Socialiai atsakingais viešaisiais pirkimais, kuriuos rengiant į viešųjų pirkimų procedūras įtraukiami socialiniai aspektai, siekiama socialinio poveikio bendruomenėms. Tokiais viešaisiais pirkimais gali būti remiamas darnus vystymasis, prisidedama prie vyriausybės pastangų pasiekti tarptautinius darnumo tikslus³³, skatinamos etiškos rinkos ir tiekimo grandinės bei teigiami socialiniai rezultatai nacionaliniu ir vietos lygmenimis. 2020 m. Komisija paskelbs išsamias socialinių aspektų įtraukimo į viešuosius pirkimus gaires ir išplatins socialiai atsakingų viešųjų pirkimų gerosios patirties pavyzdžių rinkinį.

Žalieji viešieji pirkimai (ŽVP) suteikia viešiesiems pirkėjams galimybę į visus savo pirkimo proceso etapus įtraukti aplinkosaugos reikalavimus. ŽVP skatina pirkti prekes, paslaugas ir darbus, kurie visą jų gyvavimo ciklą daro mažesnę poveikį aplinkai. Taigi ŽVP yra remiamas žaliųjų

³² Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Veiksmingi viešieji pirkimai Europoje ir Europai“, COM(2017) 572 final.

³³ , Pavyzdžiui, JT darnaus vystymosi tikslus (DVT), visų pirma DVT Nr. 12.7 (skatinti darnią viešųjų pirkimų praktiką vadovaujantis nacionaline politika ir prioritetais). 2019 m. kovo mėn. JT aplinkosaugos asamblėjos rezoliucijoje visos valstybės narės raginamos siekti darnaus vartojimo ir gamybos, sukurti darnią viešųjų pirkimų politiką ir atnaujinti savo teises viešųjų pirkimų sistemas, laikantis įsipareigojimų siekti DVT Nr. 12.7; žr. rezoliuciją:

<http://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/28517/English.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

technologijų ir produktų plėtojimas. Vykdydami ŽVP, viešieji pirkėjai gali padėti siekti aplinkos politikos tikslų, susijusių su klimato kaita, efektyviu išteklių naudojimu, tvariu vartojimu ir žiedine ekonomika. ŽVP taip pat skatina atsižvelgti į sutarties sąnaudas visą jos gyvavimo ciklą, o ne tik į pirkimo kainą.

Pagal Netaaršių transporto priemonių direktyvą valstybės narės privalo pasiekti minimalius netaaršių transporto priemonių įsigijimo tikslus, kad būtų skatinama netaaršių ir efektyviai energiją vartojančių transporto priemonių rinka. Direktyvoje reikalaujama, kad valstybės narės užtikrintų, kad viešieji pirkėjai, pirkdami tam tikras kelių transporto priemones, atsižvelgtų į transporto priemonės eksploatacinio laikotarpio poveikį energetikai ir aplinkai, įskaitant suvartojamos energijos ir išmetamo CO₂ bei tam tikrų teršalų kiekį³⁴.

Šiuo metu Komisija siūlo ŽVP kriterijų rinkinius, skirtus 19 produktų grupių³⁵, kurie gali būti tiesiogiai įtraukti į pirkimo dokumentus. Be to, Komisija yra parengusi viešiesiems pirkėjams skirtą ŽVP vadovą³⁶ ir ŽVP mokymo priemonių rinkinį³⁷, skirtą naudoti mokymo kursuose ir seminaruose. Komisija rengia ES viešiesiems pirkėjams skirtas ŽVP mokymo programas, plėtoja konkrečioms sektoriams skirtas viso gyvavimo ciklo sąnaudų skaičiavimo priemones ir yra sukūrusi ŽVP gerosios patirties pavyzdžių duomenų bazę³⁸.

Viešieji inovacijų pirkimai gali būti susiję su inovacijų procesų (mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros) pirkimu arba su inovacijų procesų rezultatų (inovacinių sprendimų) pirkimu. Rengdami savo viešųjų pirkimų procedūras, kuriomis skatinamos inovacijos, viešieji pirkėjai turi daugiau galimybių sulaukti pažangesnių, geriau pritaikytų ir įvairesnių sprendimų, kurie dažnai yra pigesni, daro mažesnę poveikį aplinkai ir yra socialiai atsakingesni. 2018 m. Komisija paskelbė viešiesiems pirkėjams skirtas Inovacinių sprendimų viešųjų pirkimų gaires³⁹.

SOCIALIAI ATSAKINGI VIEŠIEJI PIRKIMAI

Švedijos lenų tarybos. Išsamus patikrinimas chirurgijos instrumentų tiekimo grandinėje

NVO „Swedwatch“ pranešė, kad gaminant chirurgijos instrumentus trečiojoje šalyje išnaudojami vaikai, dirbama pavojingomis sąlygomis ir pažeidžiama tarptautinė darbo teisė. Todėl Švedijos lenų tarybos nusprendė įtraukti į savo sutartis konkrečias sutarčių vykdymo sąlygas. Kaip nurodyta šiose sąlygose, reikalaujama, kad visi tiekėjai sutiktų atlikti išsamius patikrinimus savo tiekimo grandinėse ir laikytųsi tarptautinių socialinės ir darbo sričių įpareigojimų. Naudodamos klausimynus, atliktamos auditus ir užmegzdamos glaudžius ryšius su tiekėju, lenų tarybos užtikrina sėkmingą priežiūrą, kaip laikomasi sąlygų. Be to, taip prisidedama prie vienodų sąlygų užtikrinimo ES ir trečiųjų šalių ekonominės veiklos vykdytojams.

³⁴ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1161, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2009/33/EB dėl skatinimo naudoti netaaršias ir efektyviai energiją vartojančias kelių transporto priemones.

³⁵ http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm

Tarptautiniu lygmeniu ypač svarbūs ŽVP kriterijai, taikomi šioms produktų grupėms: kompiuteriams ir monitoriams (2016 m.), kelių transportui (2019 m.), sveikatos priežiūros sektoriuje naudojamai elektros ir elektroninei įrangai (2014 m.). ES ŽVP kriterijų rinkinyje dėl kiekvieno kriterijaus nurodoma, ar jis turėtų būti taikomas kaip atrankos kriterijus, techninė specifikacija, sutarties skyrimo kriterijus ar sutarties vykdymo sąlyga. ŽVP kriterijai grindžiami duomenimis, surinktais iš duomenų bazės, šiuo metu taikomais ekologinio ženklo kriterijais ir informacija, surinkta iš pramonės suinteresuotųjų subjektų, pilietinės visuomenės atstovų ir valstybių narių. Į duomenų bazę įtraukiama mokslinė informacija ir duomenys, ji grindžiama gyvavimo ciklo metodu ir suinteresuotųjų subjektų, kurie drauge aptaria kylančius klausimus ir siekia sutarimo, indėliu.

³⁶ <http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/Buying-Green-Handbook-3rd-Edition.pdf>

³⁷ http://ec.europa.eu/environment/gpp/toolkit_en.htm

³⁸ http://ec.europa.eu/environment/gpp/case_group_en.htm

³⁹ Daugiau informacijos Inovacinių sprendimų viešųjų pirkimų gairėms, C(2018) 3051 final, paskelbtos 2018 m. gegužės 5 d., <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/29261>

ŽALIASIS VIEŠASIS PIRKIMAS

Hamburgo miestas. Kokybiškas perdirbtas kelių asfaltas

Hamburgo miestas, siekiantis perdirbti 100 % pirmųjų statybos medžiagų renovuojant kelius ir keičiant jų dangą, leido privačių įmonių grupei, sukūrusiai perdirbimo technologiją, išbandyti savo produktą viešuose keliuose. Atlikus patikrinimus technologijų kokybė buvo patvirtinta, tad miestas pradėjo rengti ribotą konkursą. Buvo reikalaujama, kad konkurse dalyvaujančios įmonės, gamindamos ir tiekdamos perdirbtą asfaltą, vadovautųsi tam tikra veiksmų tvarka. Hamburgas sutaupė 30 proc., palyginti su įprastomis kelio dangos keitimo sąnaudomis, be to, šis darbas buvo atliktas greičiau. Žaliasis asfaltas turi tas pačias savybes ir yra toks pats patvarus kaip įprastas asfaltas.

INOVACINIŲ SPRENDIMŲ VIEŠIEJI PIRKIMAI

ES masto strateginis bendradarbiavimas viešųjų pirkimų srityje, siekiant įrengti efektyviau energiją vartojančias kompiuterines sistemas

Itin našios kompiuterinės sistemos yra strategiškai svarbios Europai įvairiose viešojo sektoriaus srityse, įskaitant kibernetinio saugumo, energetikos, klimato kaitos ir sveikatos sritis. Šios sistemos suteikia galimybę kurti, bandyti ir diegti itin sudėtingas taikomas programas. 2014 m. pagrindiniai Vokietijos, Prancūzijos, Italijos, Jungtinės Karalystės ir Suomijos superkompiuterių centrai suvienijo pajėgas rengiant PRACE3IP ikiprekybinį viešąjį pirkimą, siekdami kartu įsigyti su energiją efektyviau vartojančiais superkompiuteriais susijusias mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros paslaugas. Šių paslaugų teikimo vietai taikytos sąlygos padėjo užtikrinti, kad jų teikėjai vykdytų visą mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros veiklą Europoje. Superkompiuterių centrai, remdamiesi ankstesniais moksliniais tyrimais, nuo 2017 m. pradėjo rengti inovacinių sprendimų viešuosius pirkimus.

Kad būtų kuo labiau padidintas viešųjų pirkimų proceso poveikis, labai svarbu nustatyti kokybės tikslus, siekiant užtikrinti aukštus socialinius, aplinkosaugos ir pažangiausių technologijų kokybės standartus. Į proceso pradžioje viešųjų pirkėjų priimtus sprendimus atsižvelgiama įgyvendinant vėlesnius veiksmus, kurie visi turi atitikti platesnę viešojo pirkėjo strategiją.

Viešieji pirkėjai savo žinioje turi visas priemones, kurių reikia siekiant į viešojo pirkimo sutartis įtraukti socialinius, inovacijų ir aplinkosaugos aspektus. Siekdami rasti geriausią techninių specifikacijų, atrankos kriterijų, sutarties skyrimo kriterijų ir vykdymo sąlygų derinį, jie gali naudoti įvairius sprendimus.

3.1 Investicijų planavimas

- Nustatykite poreikius ir galimus sprendimus
- Atviros ir skaidrios konsultacijos su rinkos dalyviais
- Sąnaudų ir naudos analizė ir rizikos vertinimas
- Pajėgumų ir išteklių užtikrinimas

Prieš nuspręsdamas surengti viešąjį pirkimą, viešasis pirkėjas turėtų atlikti nuodugnią sąnaudų ir naudos analizę ir užtikrinti reikiamus viešojo pirkimo valdymo pajėgumus ir išteklius. Labai svarbu kuo anksčiau pradėti konsultacijas su rinkos dalyviais, siekiant nustatyti galimus sprendimus, kuriuos gali pasiūlyti rinka, ir informuoti galimus konkurso dalyvius apie viešojo pirkimo proceso planą ir sutartis. Tokios konsultacijos gali suteikti galimybę geriau suderinti viešųjų pirkėjų poreikius ir sprendimus, kuriuos gali pasiūlyti galimi tiekėjai, įskaitant smulkesnius tiekėjus ar socialines įmones. Plėtojant dialogą su galimais tiekėjais gali paaiškėti, kad yra aplinkai nekenkiančių alternatyvių sprendimų, kuriuos galima iš karto taikyti. Be to, dialogas gali padėti viešiesiems pirkėjams patikrinti, ar gali būti įgyvendinti tam tikri techniniai ir procedūriniai sprendimai ir ar rinkoje yra pageidaujamas charakteristikas turinčių prekių, darbų ir paslaugų. Viešieji pirkėjai gali surengti pirmines rinkos konsultacijas, jei jos neiškraipo konkurencijos, yra atviros, skaidrios, nediskriminacinės ir jei su visais suinteresuotais ekonominės veiklos vykdytojais elgiamasi vienodai⁴⁰.

Taip pat patartina konsultuotis su kitais viešaisiais pirkėjais, siekiant susipažinti su panašiais projektais ir pirkimais.

Proceso pradžioje viešieji pirkėjai turėtų nustatyti galimus rizikos veiksnius tiekimo grandinėje, įskaitant etikos klausimus gamybos procese. Gali būti labai skirtingų rizikos veiksnių priklausomai nuo tiekėjų geografinės vietos, ypač pagrindinėse eksportuojančiose šalyse. Jie gali būti susiję su įvairiais elementais:

- sektoriumi ir pirkimo kategorija, taigi ir su susijusio gamybos proceso pobūdžiu (pvz., vykdant statybos darbus gali kilti konkreti sveikatos ir saugos rizika; gaminant tekstilės gaminius gali būti nesilaikoma darbo teisės normų, darbuotojai gali patirti pavojingų medžiagų poveikį ir t. t.);
- geografinė gamybos proceso vieta (pagrindinėse rinkoje dalyvaujančiose eksportuojančiose šalyse darbuotojų sąlygos gali labai skirtis);
- tiekimo grandinės sudėtingumu (kuo sudėtingesnė, geografiškai labiau susiskaidžiusi ir neskaidresnė tiekimo grandinė, tuo didesnė netinkamos praktikos ir žmogaus teisių pažeidimų tikimybė);
- reikalavimų dėl privatumo, duomenų apsaugos, konfidencialumo, intelektinės nuosavybės teisių (įskaitant teisės aktus dėl autorių teisių) paisymu ir prievolių užtikrinti atvirąją prieigą laikymusi.

Siekiant užtikrinti, kad viešasis pirkimas būtų sėkmingas, labai svarbu pasirinkti tinkamą procedūrą. Viešieji pirkėjai turėtų nuodugniai apsvarstyti visas teisinėje sistemoje numatytas procedūrinės alternatyvas.

Pavyzdžiui, inovacijų procesai dažniausiai perkami mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (MTTP) paslaugų pavidalu. MTTP paslaugos gali būti perkamos atskirai arba kartu su komerciniu mastu praktikoje įdiegiamu galutiniu sprendimu.

Į ES viešųjų pirkimų direktyvas MTTP paslaugos nėra įtrauktos ir jų atveju viešasis pirkėjas nepasilieka teisės naudotis visais MTTP rezultatais tik savo reikmėms⁴¹. Šioms paslaugoms paprastai netaikomi dvišaliai ar daugiašaliai ES tarptautiniai įsipareigojimai. Kai MTTP paslaugos yra perkamos atskirai ir intelektinės MTTP paslaugų rezultatų nuosavybės teisės paliekamos tiekėjams, kaip yra ikiprekybinių viešųjų pirkimų atveju, ekonominės veiklos vykdytojai iš trečiųjų šalių neturi užtikrintos galimybės dalyvauti pirkimuose. Jiems gali būti taikomos sutarties vykdymo vietos sąlygos.

Pirkdami inovacijų rezultatus, viešieji pirkėjai turi užtikrinti, kad jų pirkimo procedūros būtų parengtos taip, kad ir inovaciniai, ir tradiciniai sprendimai galėtų konkuruoti vienodomis sąlygomis. Šį tikslą galima pasiekti optimaliai naudojant funkcines ir rezultatais grindžiamas specifikacijas ir leidžiant tiekėjams pateikti pasiūlymo variantų.

Geroji patirtis

- Susipažinkite su rinka ir konsultuokitės su rinkos dalyviais
- Skaidriai ir atvirai bendraukite su rinkos dalyviais
- Užsitikrinkite politinių sprendimų priėmėjų paramą
- Bendradarbiaukite su kitais viešaisiais pirkėjais
- Pasirinkite tinkamas viešųjų pirkimų procedūras

⁴⁰ Direktyvos 24/2014/ES 40 straipsnis ir Direktyvos 25/2014/ES 58 straipsnis apima nuostatas dėl pirminių rinkos konsultacijų.

⁴¹ COM(2007) 799 final ir susijęs Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SEC(2007) 1668 „Ikiprekybiniai viešieji pirkimai. Naujųjų skatinimas siekiant užtikrinti ilgalaikę kokybišką viešąsias paslaugas Europoje“.

3.2 Vykdam taikyčių pirkimų procedūrą taikytinų kokybės kriterijų nustatymas

- Pirkimo dokumentuose aiškiai apibrėžkite kokybės kriterijus
- Nustatykite kokybės standartus, taikydami pašalinimo, atrankos ir sutarties skyrimo kriterijus
- Nustatykite griežtus atitikties kokybės reikalavimus tikrinimo (taikant standartus ir ženklavimo sistemą) reikalavimus
- Į sutarties vykdymo sąlygas įtraukite kokybės reikalavimus

Svarbu atminti, kad techninės specifikacijos, reikalavimai ir kriterijai, taikytini atrankos ir sutarties skyrimo etapais, ir sutarties vykdymo sąlygos visada turi būti susiję su **sutarties dalyku**.

Techninėse specifikacijose sutarties dalykas turėtų būti aiškiai apibrėžtas, atsižvelgiant į visus planuojant pirkimą nustatytus kokybės reikalavimus. Į technines specifikacijas gali būti įtrauktas konkretus prašomų darbų, prekių gamybos ar paslaugų tiekimo procesas bet kuriuo jų gyvavimo ciklo etapu⁴². Toliaregiškai parengtose techninėse specifikacijose jau atsižvelgiama į reikiamas įrodinėjimo priemones.

Viešieji pirkėja gali reikalauti, pavyzdžiui, kad perkamos prekės būtų pagamintos iš konkrečios medžiagos arba kad jose būtų tam tikra procentinė perdirbtų ir pakartotinai panaudotų medžiagų dalis. Taip pat gali būti įtraukti reikalavimai dėl pavojingų medžiagų naudojimo produkte ribojimo. Pagal ES teisę, viešieji pirkėjai yra konkrečiai įpareigoti į perkamų fiziniams asmenims naudoti skirtų gaminių, paslaugų ir apstatytos aplinkos technines specifikacijas įtraukti būtinuosius prieinamumo reikalavimus⁴³.

Direktyvos 2014/24/ES 18 straipsnis

<...> 2. Valstybės narės imasi tinkamų priemonių siekdamos užtikrinti, kad vykdydami viešąsias sutartis ekonominės veiklos vykdytojai laikytųsi taikytinų pareigų aplinkos, socialinės ir darbo teisės srityse, nustatytų Sąjungos teise, nacionaline teise, kolektyvinėmis sutartimis arba X priede išvardytomis aplinkos, socialinės ir darbo tarptautinės teisės nuostatomis.

Direktyvos 2014/24/ES 57 straipsnis

<...> 4. Perkančiosios organizacijos gali pašalinti arba gali būti valstybių narių įpareigos pašalinti iš dalyvavimo pirkimo procedūroje ekonominės veiklos vykdytojam esantiems bet kurioje iš šių situacijų:

a) kai perkančioji organizacija gali tinkamomis priemonėmis įrodyti, kad buvo pažeistos 18 straipsnio 2 dalyje nurodytos taikytinos pareigos.

Pašalinimo kriterijai padeda užtikrinti, kad viešasis pirkėjas galėtų pasikliauti patikimais ekonominės veiklos vykdytojais. Šioje direktyvoje nurodomi pašalinimo pagrindai. Ekonominės veiklos vykdytojai turi būti pašalinti iš konkurso, jeigu jie yra nuteisti dėl korupcijos, sukčiavimo, vaikų darbo ar prekybos žmonėmis, nusikalstamos veikos ir teroristinių nusikaltimų arba jeigu yra priimtas privalomas sprendimas, kuriuo patvirtinama, kad ekonominės veiklos vykdytojas nemoka mokesčių arba socialinio draudimo įmokų⁴⁴.

Kitais atvejais viešieji pirkėjai gali pašalinti arba gali būti savo valstybės narės įpareigoti pašalinti iš konkurso ekonominės veiklos vykdytojus, esančius situacijoje, kuri kelia pavojų jų patikimumui⁴⁵. Ši nuostata taikoma, kai, pavyzdžiui, yra nesilaikoma Direktyvos 2014/24/ES 18 straipsnio 2 dalyje nurodytų pareigų socialinėje, darbo ir aplinkos srityse. Direktyvoje nurodomi privalomi standartai, nustatyti tarptautinėje aplinkos ir darbo teisėje, visų pirma pagrindinėse TDO konvencijose⁴⁶, kurių turi būti laikomasi. Direktyvos 2014/24/ES 71 straipsnio 1 dalyje šis reikalavimas taikomas ir subrangovams. Kai kurių valstybių narių nacionalinėse taisyklėse yra aiškiai nustatyta, kad taikytinų pareigų aplinkos, socialinės ir darbo srityse nesilaikantys konkurso dalyviai privalo būti pašalinti.

Jeigu viešasis pirkėjas abejoja dėl reikiamo dokumento, susijusio su pašalinimo pagrindų patikrinimu, patikimumo ir autentiškumo, jis gali prašyti pateikti papildomų paaiškinimų. Jis turėtų reikalauti, kad dokumentai iš trečiųjų šalių būtų parengti oficialiaja Europos Sąjungos kalba ir būtų pridėdamas patvirtintas vertimas. Jis gali reikalauti, kad autentiškumas būtų patvirtinamas kitais būdais.

Aplinkos, socialinės ir darbo teisės reikalavimų laikymosi užtikrinimas

- Savanoriškas arba privalomas konkurso dalyvio pašalinimas dėl ankstesnio pažeidimo

⁴² Direktyvos 2014/24/ES 42 straipsnis.

⁴³ 2019 m. kovo 13 d. Europos Parlamentas priėmė Europos prieinamumo aktą (2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2019/882 dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų). Aktu nustatomi privalomi ES reikalavimai dėl tam tikrų gaminių ir paslaugų, taikytini, be kita ko, skiriant viešąsias sutartis.

⁴⁴ Direktyvos 2014/24/ES 57 straipsnio 1 ir 2 dalys. Taip pat žr. Direktyvos 2014/25/ES 80 straipsnio 1 dalį.

⁴⁵ Direktyvos 2014/24/ES 57 straipsnio 4 dalyje pateiktas išsamus kategorijų sąrašas.

⁴⁶ TDO Konvencija (Nr. 87) dėl asociacijų laisvės ir teisės jungtis į organizacijas gynimo; Konvencija (Nr. 98) dėl teisės jungtis į organizacijas ir vesti kolektyvines derybas principų taikymo; Konvencija (Nr. 29) dėl priverstinio ar privalomojo darbo; Konvencija (Nr. 105) dėl priverstinio darbo panaikinimo; Konvencija (Nr. 138) dėl minimalaus įdarbinimo amžiaus; Konvencija (Nr. 111) dėl diskriminacijos (darbo ir profesinės veiklos srityje); Konvencija (Nr. 100) dėl vienodo atlyginimo vyrams ir moterims už lygiavertį darbą; Konvencija (Nr. 182) dėl nepriimtino vaikų darbo uždraudimo ir neatidėliotųjų veiksnių tokiam darbiui panaikinti.

- Prievolė atmesti konkurso dalyvį, jeigu dėl pažeidimo jo pasiūlymo kaina yra neįprastai maža
- Prievolė užtikrinti, kad vykdant sutartį būtų laikomasi pareigų, be kita ko, subrangovų lygmeniu

Aukštų socialinių, aplinkosaugos ir darbo standartų nustatymas ir jų laikymosi užtikrinimas

- Atrankos kriterijų nustatymas
- Sutarties vykdymo reikalavimų (pvz., draudimo naudoti tam tikras chemines medžiagas) nustatymas
- Tinkamų ataskaitų teikimo ir stebėsenos mechanizmų nustatymas
- Sankcijų ir kitų reikalavimų nesilaikymo pasekmių nustatymas
- Pareigų taikymas subrangovams ir tiekėjams
- Turėtų būti reikalaujama bendradarbiauti, siekiant sukurti tvarias ir atsakingas tiekimo grandines, ir laikytis darbo teisės reikalavimų, taip pat turėtų būti nuodugnai tikrinama, kaip šių reikalavimų laikomasi visoje tiekimo grandinėje, įskaitant subrangovų lygmenį.

Siekiant užtikrinti, kad konkurso dalyviai būtų pajėgūs vykdyti sutartį, labai svarbu nustatyti tinkamus **atrankos kriterijus**. Jie taikomi vykstant ribotam konkursui ir deryboms, taip pat konkurenciniam dialogui, kai reikia sudaryti galutinį konkurse dalyvauti pakviestų kandidatų sąrašą. Direktyvose⁴⁷ pateiktas išsamus su konkurso dalyvio finansiniu pajėgumu ir jo profesiniu tinkamumu, techniniu pajėgumu ir patirtimi susijusių kriterijų, kuriuos gali reikėti taikyti, kategorijų sąrašas.

Atrankos kriterijumi gali būti ir konkretus sutartį vykdančios grupės mokymas arba įgūdžiai (pvz., pavojingų medžiagų tvarkymas arba sudėtingos technologijos diegimas), profesinės kvalifikacijos arba reikiamos įrangos turėjimas. Viešieji pirkėjai taip pat gali reikalauti, kad konkurso dalyviai įrodytų, jog turi patirties panašių ar susijusių projektų įgyvendinimo srityje. Atrankos kriterijai, kuriuos reikia nustatyti atsižvelgiant į sutarčiai įvykdyti būtinas konkrečias savybes, gali labai veiksmingai apsaugoti viešojo pirkėjo interesą, jei tik jie nėra diskriminaciniai.

Daugiau kaip pusėje viešųjų pirkimų procedūrų mažiausia kaina vis dar naudojama kaip vienintelis **sutarties skyrimo** kriterijus. Nepaisant to, kad viešųjų pirkimų direktyvomis viešiesiems pirkėjams suteikiamos lanksčios galimybės pirkti pagal ekonominio efektyvumo ir kokybės kriterijus, kokybiniai kriterijai dar nėra dažnai taikomi. Nustatydami ekonomiškai

naudingiausią pasiūlymą, viešieji pirkėjai gali ir yra skatinami atsižvelgti į tinkamiausią kainos ir kokybės santykį.

Jeigu viešieji pirkėjai nusprendžia taikyti tinkamiausią kainos ir kokybės santykį, o ne mažiausią kainą arba mažiausias sąnaudas, vertinant pasiūlymą atsižvelgiama į įvairius kriterijus, įskaitant socialinius ir aplinkosaugos aspektus, kokybę ir kainą arba sąnaudas.

Pavyzdžiui, viešieji pirkėjai pirmenybę gali teikti tiems konkurso dalyviams, kurie:

- siūlo geresnes darbo sąlygas vykdant sutartį;
- palankiai vertina neįgalųjų ir palankių sąlygų neturinčių darbuotojų integravimo galimybę;
- sumaniai naudojami naujovėmis, siekdami pasiūlyti aukštesnės kokybės ar mažesnių sąnaudų sprendimus, ir
- siūlo tvariai pagamintas prekes.

Jie tai siūlo nepriklausomai nuo to, ar pareigos užtikrinti tokias darbo sąlygas arba laikytis tvarumo reikalavimų yra teisiškai nustatytos.

Gyvavimo ciklo sąnaudų sąmata taip pat suteikia galimybę įvertinti produktų poveikį aplinkai. Kai viešieji pirkėjai skiria sutartis remdamiesi tik kainos kriterijumi, jie negali atsižvelgti į ilgalaikę projektų sąnaudas ir ilgalaikę jų naudą, o tai lemia mažesnę ekonominę naudą. Kai vykdomi viešieji pirkimai, apskaičiuoti viso gyvavimo ciklo sąnaudas ypač svarbu ilgalaikių infrastruktūros projektų atveju, kurių investicinės ir veiklos sąnaudos dažniausiai yra didelės. Šiuo atžvilgiu Komisija jau 2013 m.⁴⁸ rekomendavo valstybėms narėms taikyti produkto arba organizacijos aplinkosauginio pėdsako metodą vertinant gyvavimo ciklą. Į gyvavimo ciklo sąnaudų sąmatą galima įtraukti, pavyzdžiui, žaliavų gavybą ir perdirbimą, gamybą ir kitus gamybos proceso etapus nuo naudojimo iki šalinimo.

Viešieji pirkėjai turėtų pasirinkti tuos sutarties skyrimo kriterijus, kuriuos taikydami jie gali įsigyti jų poreikius atitinkančius darbus, prekes ir paslaugas⁴⁹. Protingas sutarties skyrimo kriterijų nustatymas atsižvelgiant ir į kokybę, ir į kainą yra puiki galimybė viešiesiems pirkėjams skatinti konkurso dalyvių konkurenciją ir pasirinkti ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą, kartu siekiant strateginių politikos tikslų.

Standartų, ženklavimo arba sertifikavimo sistemų naudojimas vykdant viešuosius pirkimus yra praktiškas ir patikimas būdas viešiesiems pirkėjams patikrinti, ar konkurso dalyviai atitinka konkrečius sektorinius ar kokybės reikalavimus. Vykdamas viešųjų pirkimų procedūras taikomi standartai ir ženklavimas įprastai yra susiję su kokybės užtikrinimu, aplinkosauginiu sertifikavimu, ekologiniu ženklavimu, aplinkosaugos vadybos sistemomis ir sąžiningos

⁴⁷ Direktyvos 2014/24/ES 58 straipsnis. Taip pat žr. Direktyvos 2014/25/ES 80 straipsnio 2 dalį.

⁴⁸ 2013 m. balandžio 9 d. Komisijos rekomendacija dėl produktų ir organizacijų gyvavimo ciklo aplinkosauginio veiksmingumo matavimo ir pranešimo apie jį bendrų metodų taikymo (2013/179/ES, OL L 124, 2013 5 4, p. 1–120). Taip pat žr. naujausią informaciją, susijusią su „EU Pilot“ etapu ir pereinamojo laikotarpio etapu: <http://ec.europa.eu/environment/eussd/smgp/index.htm>

⁴⁹ Žr. Direktyvos 2014/24/ES 92 konstatuojamąją dalį.

prekybos produktais. Siekiant techninėse specifikacijose nustatyti minimalius kokybės standartus arba, nustačius sutarties skyrimo kriterijus, paskatinti platesnio užmojo pasiūlymus, gali būti taikomas ženklavimas ir ženklavimo reikalavimai. Kandidatams, atitinkantiems ženklavimo reikalavimus, bet negavusiems ženklo, turi būti suteikta galimybė atitikti įrodyti alternatyviais būdais.

Viešieji pirkėjai turėtų remtis tik nepriklausomų, pageidautina ES arba tarptautinio lygmens, organizacijų parengtais standartais, pvz., ES ekologiniu ženklu⁵⁰, aplinkosaugos vadybos ir audito sistema (EMAS), produkto arba organizacijos aplinkosauginio pėdsako metodu arba ES lygmens sertifikavimo sistema, pvz., CE ženklu, arba Tarptautinės standartizacijos organizacijos (ISO) standartais. Taikant Europos standartus, ženklavimo ir sertifikavimo sistemas, užtikrinama sprendimų atitikties Europos saugos, visuomenės sveikatos apsaugos, aplinkos ir kitiems teisės aktams. Kai viešieji pirkėjai reikalauja taikyti nacionalinį arba regioninį sertifikavimą, jie turi priimti lygiaverčius sertifikatus iš kitų ES valstybių narių arba kitokių atitiktis reikalavimui įrodymus. Aiškūs ir nedviprasmiški reikalavimai, kaip pateikti kokybės, saugos ir visuomenės sveikatos apsaugos standartų lygiavertiškumo įrodymus, gali veiksmingai padėti užtikrinti aukštus aplinkosaugos ir kitus standartus.

Dažnai veiksmingas ir tinkamas būdas skatinti aukštus kokybės standartus – įtraukti atitinkamas **sutarties vykdymo sąlygas**. Jos gali būti susijusios su sutarties vykdymo kokybės aspektais, įskaitant ekonominius, socialinius, aplinkosauginius, užimtumo aspektus arba novatoriškus elementus. Sutarties vykdymo sąlygos turi būti susietos su sutarties dalyku ir jose neturi būti reikalavimo nustatyti bendrąją įmonės politiką.

Iš rangovų gali būti reikalaujama užtikrinti, kad visos jų siūlomos prekės, nepriklausomai nuo jų kilmės, atitiktų aiškiai pirkimo dokumentuose apibrėžtus aukštus kokybės, socialinius ir aplinkosaugos standartus.

Pavyzdžiui, gali būti reikalaujama, kad rangovas:

- pasamdytų darbuotojų, priklausančių tam tikroms palankių sąlygų neturinčių asmenų grupėms,
- surengtų darbuotojų profesinį arba saugos mokymą, susijusį su konkrečiais vykdomos sutarties aspektais,

- praneštų apie išmetamus teršalus arba žmogaus teisių pažeidimų nustatymo ir prevencijos priemones,
- patvirtintų konkrečias atliekų šalinimo priemones.

Į sutartį gali būti įtrauktos konkrečios sutarties vykdymo sąlygos, reikalaujančios, kad ekonominės veiklos vykdytojai laikytųsi elgesio kodekso, pagal kurį reikalaujama atskleisti informaciją apie tiekėjus ir ar jie laikosi darbo sąlygų, ir kad nustatytų žmogaus teisių pažeidimų riziką, užkirstų jai kelią ir ją sumažintų pagal Jungtinių Tautų verslo ir žmogaus teisių pagrindinius principus ir EBPO išsamaus patikrinimo gaires atsakingam verslui. Viešieji pirkėjai taip pat gali reikalauti, kad konkurso dalyviai, vykdydami sutartį, laikytųsi pagrindinių tarptautinių darbo standartų, nepriklausomai nuo konkurso dalyvio šalyje ar gamybos vietoje taikomų teisinių prievolių. Nustačius pažeidimus, gali būti reikalaujama, kad rangovai imtųsi vykdymo užtikrinimo veiksmų ir taikytų tiekėjui sankcijas, įskaitant tiekimo operacijų sustabdymą.

Gali būti nustatytas aiškus reikalavimas, kad rangovai laikytųsi aplinkosaugos ir socialinių standartų, kurie nelaikomi teisinėmis prievolėmis pagal ES arba nacionalinę teisę. Taip pat gali būti reikalaujama, kad užsienio rangovai laikytųsi teisinių prievolių, kurių vykdydami sutartį privalo laikytis ES ekonominės veiklos vykdytojai, nesvarbu, ar jiems taikomos tos pačios teisinės prievolės. Tokie reikalavimai taip pat gali būti taikomi sutartyje nurodytų prekių gamybai.

Jeigu pasiūlymas šių sąlygų neatitinka, jis atmetamas. Tokie reikalavimai padeda vienodinti sąlygas, kurios gali būti nevienodos dėl skirtingų teisinių reikalavimų konkurso dalyvio arba jo siūlomų paslaugų ar prekių kilmės šalyje.

Geroji patirtis

- Naudokite visas priemones – atmetimo, atrankos, sutarties skyrimo kriterijus, sutarties vykdymo sąlygas
- Pritaikykite savo kriterijus prie kiekvieno konkretaus viešojo pirkimo
- Užtikrinkite, kad visi konkurso dalyviai ir tiekėjai būtų įpareigoti laikytis vienodų reikalavimų

⁵⁰ www.ecolabel.eu

3.3 Sutarties vykdymo stebėseną

- Užtikrinkite, kad sutarties vykdymo lygmeniu būtų taikomi kokybės standartai
- Ataskaitų teikimo reikalavimai
- Aiškiai apibrėžtos sankcijos

Vykdamat viešuosius pirkimus kokybės kriterijai taikomi veiksmingai tik tuo atveju, kai viešasis pirkėjas, rengdamas konkursą ir vykdydamas atrankos procedūrą, užtikrina aukštą kompetencijos lygį, kai jis vykdo nuolatinę ir efektyvią sutarties vykdymo stebėseną ir užtikrina, kad sutartį vykdančias rangovas ir toliau laikytųsi konkurso reikalavimų.

Sutarties vykdymo stebėsenos formos gali būti įvairios, ir viešajam pirkėjui gali tekti imtis įvairaus intensyvumo pastangų. Sutarties sąlygose gali būti nustatyti papildomi reikalavimai, kad būtų:

- periodiškai teikiama informacija apie tam tikrus sutarties vykdymo aspektus,
- užpildyti klausimynai, susiję su sutarties sąlygų laikymusi,
- pateikti rašytiniai sąlygų laikymosi įrodymai arba
- leista atlikti auditus ar patikrinimus vietoje.

Turėtų būti visada nuodugniai tikrinama, kaip laikomasi taikytinų aplinkos, socialinės ir darbo teisės sričių prievolių, be kita ko, subrangovų lygmeniu ir atitinkamais atvejais visoje tiekimo grandinėje. Įtraukęs sankcijas ir laipsniško sąlygų laikymosi užtikrinimo sistemas, viešasis pirkėjas sutarties vykdymo etapu taip pat gali paveikti rangovą, siekdamas užtikrinti, kad būtų laikomasi sutarties sąlygų.

Viešojo pirkėjo derybinė galia labai padidėja numačius bendravimo su rangovu būdus, pvz., reikalauti pateikti paaiškinimus, nustatyti galutinius terminus padėčiai ištaisyti arba teikti įspėjimo pranešimus.

Nustačius praktiškai įgyvendinamas sutarties sąlygas ir stebėsenos metodus didėja galimybės, kad sutartis bus tinkamai įvykdyta, ir užtikrinama, kad nuo viešojo pirkimo pradžios taikomos vienodos sąlygos tokios liks visą sutarties vykdymo laikotarpį.

Geroji patirtis

- Tik vykdydami stebėseną galite užtikrinti, kad rangovai laikytųsi JŪSŲ reikalavimų
- Sukurkite veiksmingus ir paprastus stebėsenos mechanizmus
- Naudokitės visomis šiuolaikinėmis ryšių priemonėmis, kad galėtumėte vykdyti nuotolinę stebėseną
- Glaudžiai bendradarbiaukite su NVO arba specialiomis organizacijomis, vykdančiomis nepriklausomą sutarčių vykdymo stebėseną.

3.4 Praktiniai aspektai

Aukštų kokybės standartų ir vienodų sąlygų užtikrinimas

- Viešieji pirkėjai skatinami naudoti viešuosius pirkimus kaip strateginę priemonę, kuria skatinami visuomenės siekiai, pvz., socialinėje, aplinkosaugos ir inovacijų srityse.
- Planuodami pirkimus, viešieji pirkėjai turėtų užtikrinti, kad konkursų dalyviai iš ES ir trečiųjų šalių laikytųsi vienodų standartų, nes tai padeda užtikrinti vienodas sąlygas.
- Nustatydami konkursų reikalavimus, jie turėtų naudoti technines specifikacijas, atmetimo, atrankos ir sutarties skyrimo kriterijus, kad nustatytų aukštus kokybės standartus, taikytinus visiems konkurso dalyviams, nepriklausomai nuo jų kilmės šalies.
- Naudojami sutarties vykdymo sąlygas, jie turėtų užtikrinti, kad visi sutartį vykdančios ekonominės veiklos vykdytojai, nepriklausomai nuo gamybos vietos, veiksmingai įdiegtų kokybės standartus.
- Jie turėtų nustatyti ir taikyti veiksmingus stebėsenos mechanizmus, kuriais užtikrinama, kad būtų laikomasi standartų.
- Komisija yra parengusi gairių, kuriomis siekiama padėti viešiesiems pirkėjams integruoti kokybės reikalavimus.

4. Europos Komisijos teikiama praktinė pagalba

Europos Komisija teikia viešiesiems pirkėjams ir valstybėms narėms keleriopą praktinę pagalbą⁵¹. Taip plėtojama partnerystė remiantis Komisijos komunikatu „Veiksmingi viešieji pirkimai Europoje ir Europai“. Tokiu būdu Komisija skatina keitimąsi informacija, žiniomis ir patirtimi. Remiantis šiuo komunikatu ir tarpininkaujant Komisijai, plėtojamas platus politinis dialogas ir bendradarbiaujama su nacionalinėmis ir vietos valdžios institucijomis, ES institucijomis bei kitais suinteresuotaisiais subjektais.

Pavienių didelės apimties infrastruktūros projektų atvejais Komisija siūlo naudotis konsultacijų tarnybos pagalba ir pranešimo mechanizmu, naudojamu atliekant „su viešaisiais pirkimais susijusių didelės apimties infrastruktūros projektų aspektų *ex ante* vertinimą“⁵². Tokius projektus įgyvendinantiems viešiesiems pirkėjams kyla didesnė rizika, kad svarbūs infrastruktūros projektai nebus laiku užbaigti

ar įvykdyti taip, kaip planuota, kad juos įgyvendinant dėl įvairių priežasčių išaugs sąnaudos arba rizika bus perkelta viešajam pirkėjui. Viešosios lėšos gali būti naudojamos taip, kad piliečiams ir visuomenei ne visada užtikrinama kuo didesnė pridėtinė vertė. Todėl viešieji pirkėjai yra skatinami naudotis visa siūloma pagalba.

Toliau pateikiama įvairių konsultavimo ir pagalbos mechanizmų apžvalga⁵³.

Praktinės pagalbos apžvalga

- Konsultacijų tarnyba ir pranešimo apie didelės apimties infrastruktūros projektus procesas.
- Suinteresuotųjų subjektų tinklai, įskaitant praktinius seminarus, ypač žaliųjų ir socialinių viešųjų pirkimų ir viešųjų pirkimų specializacijos klausimais.
- Reguliariai rengiamos aukšto lygio konferencijos įvairiomis temomis, įskaitant sutarties skyrimo kriterijus, strateginius viešuosius pirkimus, skaidrumą, specializaciją ir didelę infrastruktūrą, galimybių dalyvauti viešuosiuose pirkimuose gerinimą, skaitmeninę transformaciją ir naujus projektus bei iššūkius.
- E. kompetencijos centro siūlomos „pagalbinės priemonės viešiesiems pirkėjams“.
- Gairės, be kita ko, dėl inovacinių sprendimų viešųjų pirkimų, žaliųjų viešųjų pirkimų, socialinių viešųjų pirkimų, pirkimų gynybos srityje, taip pat Europos lėšų administratoriams skirtos gairės.

⁵¹ https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement_lt

⁵² Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Su viešaisiais pirkimais susijusių didelės apimties infrastruktūros projektų aspektų savanoriškas *ex-ante* vertinimas investicijoms skatinti“, COM(2017) 573.

⁵³ Visos susijusios nuorodos ir saitai pateikti 5 skyriuje „Glausta santrauka“.

5. Glausta santrauka

Teisinė sistema ir jos teikiamos galimybės

Dabartinė ES viešųjų pirkimų teisinė sistema apima direktyvas, kuriomis reglamentuojamos viešųjų pirkimų sutartys, paslaugos, koncesijos ir viešieji pirkimai gynybos ir saugumo srityse bei galimybės peržiūrėti procedūras. Kaip nurodyta šiuose teisės aktuose nustatytoje taisyklėse, visoje ES viešiesiems pirkėjams sudaromos sąlygos labai lanksčiai pirkti prekes, paslaugas ir darbus:

- jos suteikia galimybę taikyti kokybės kriterijus ir skirti sutartis atsižvelgiant į geriausią kainos ir kokybės santykį ir viso gyvavimo ciklo sąnaudas;
- jos suteikia galimybę pasirinkti tinkamiausią ir veiksmingiausią viešųjų pirkimų procedūrą;
- be to, jos suteikia galimybę pasirinkti, kokius kokybės reikalavimus įtraukti į pirkimo dokumentus;
- jose siūlomi mechanizmai, kuriais užtikrinama, kad būtų laikomasi aplinkosaugos, socialinės ir darbo sričių prievolių;
- jos suteikia daug laisvės rengti viešųjų pirkimų konkursus konsultuojantis su rinkos dalyviais ir atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais;
- jos suteikia priemonių, padedančių vertinti pasiūlymus, kuriuose nurodyta neįprastai maža kaina;
- jos padeda nustatyti, kurie trečiųjų šalių subjektai turi užtikrintą galimybę patekti į ES viešųjų pirkimų rinką.

Apskritai direktyvos viešiesiems pirkėjams suteikia labai lanksčių galimybių pritaikyti viešuosius pirkimus prie konkrečių poreikių.

Klausimai ir atsakymai

- Ar gali viešasis pirkėjas reikalauti, kad būtų laikomasi darbo, socialinių ir aplinkosaugos standartų, kurie nėra teisiškai privalomi sutarties vykdymo vietoje?
- Taip, viešasis pirkėjas gali nustatyti bet kokius minėtus standartus, jei jie nėra diskriminaciniai, yra susieti su sutarties dalyku ir yra suderinami su Sąjungos teise.
- Ar vis dėlto nesažininga reikalauti, kad konkurso dalyviai laikytųsi darbo, socialinių ir aplinkosaugos standartų, kurie gerokai viršija jų teisinės prievolės?
- Ne, tai nėra nesažininga, nes teisinės prievolės gali labai skirtis, nelygu, kur yra konkurso dalyvio įsteigimo vieta ar prekių gamybos vieta. Reikalaujant, kad būtų laikomasi tik vietos teisės,

gali būti iškraipoma konkurencija. Pritaikyti poreikiams reikalavimai, taikomi visiems konkurso dalyviams ir visoms prekėms, padeda užtikrinti vienodas sąlygas.

- Kaip viešasis pirkėjas turėtų pasiruošti konkursui, kuriame planuoja taikyti kokybės kriterijus?
- Viešasis pirkėjas pirmiausia turėtų įvertinti savo poreikius ir galimus sprendimus. Jis gali konsultuotis su rinkos dalyviais ir bet kokiais kitais suinteresuotaisiais subjektais. Gali būti naudojama bet kokia pravarti priemonė, jeigu viešasis pirkėjas yra skaidrus ir vienodai elgiasi su visais galimais konkurso dalyviais.
- Ar visiems konkurso dalyviams nustatoma ir taikoma daugybė kokybės kriterijų yra tik administracinė našta?
- Nustatęs kokybės reikalavimus, viešasis pirkėjas gali investuoti į tvaresnius, socialiai atsakingesnius ir naujoviškesnius produktus ir paslaugas bei užtikrinti sąžiningą konkurenciją piliečių labui. Kiekvienas viešasis pirkėjas pats sprendžia, kaip veiksmingiausiai panaudoti viešąsias lėšas pageidaujama rezultatui pasiekti. Šios lankstumo galimybės neatsiejamos nuo su tam tikrų prievolių, pavyzdžiui, prievolės užtikrinti tinkamą stebėseną.
- Kaip į pirkimo dokumentus galima integruoti kokybės ir tvarumo kriterijus?
- Viešieji pirkėjai turi daug lankstumo galimybių. Jie gali įtraukti tokius aspektus į atrankos kriterijus, technines specifikacijas, sutarties skyrimo kriterijus ir sutarties vykdymo sąlygas, jei jie yra susiję su sutarties dalyku. Jie turi būti aiškiai apibrėžti, objektyvūs ir nediskriminaciniai galimų konkurso dalyvių atžvilgiu, kad jiems būtų užtikrintos vienodos sąlygos konkuruoti, laikantis vienodų aukštų kokybės standartų.
- Ar konkurso dalyvis gali būti pašalintas dėl aplinkosaugos, socialinės ir darbo srities prievolių nesilaikymo?
- Taip, viešasis pirkėjas gali pašalinti konkurso dalyvį, kuris nesilaiko taikytinų aplinkosaugos, socialinės ir darbo srities prievolių.
- Ar viešasis pirkėjas gali patikrinti, kaip paisoma teisės aktais nustatytų ir konkretaus viešojo pirkimo konkurso dalyviams ir prekėms taikomų sąlygų?
- Viešojo sektoriaus perkantysis subjektas turi daug galimybių patikrinti atitiktį tokioms sąlygoms. Pvz., jis gali prašyti, kad konkurso dalyvis arba nepriklausoma kokybės kontrolės įstaiga ar nevyriausybinė organizacija pateiktų ataskaitas.
- Ar teisę patekti į ES viešųjų pirkimų rinkas turi visi pasaulio ekonominės veiklos vykdytojai?
- Ne, užtikrintą galimybę patekti į ES viešųjų pirkimų rinkas turi tik tie ekonominės veiklos vykdytojai, kurie yra įtraukti į daugiašalius ir dvišalius prekybos susitarimus.

- Ką turėtų daryti viešasis pirkėjas, įtardamas, kad konkurso dalyvio iš trečiosios šalies siūloma kaina yra per maža? Ar galima prašyti pateikti papildomos informacijos?
- Taip, ne tik galima prašyti papildomos informacijos, bet ir patartina, kad būtų užtikrintas viešojo pirkėjo pasiūlymo patikimumas ir vienodos sąlygos visiems konkurso dalyviams.
- Kokios informacijos galima prašyti, siekiant patikrinti, ar pasiūlymo kaina yra neįprastai maža?
- Tikrinant pasiūlymo gyvybingumą, viešajam pirkėjui gali padėti bet kokia informacija.
- Kada pasiūlymas gali būti atmestas dėl neįprastai mažos kainos?
- Pasiūlymas gali būti atmestas, kai konkurso dalyvio paaiškinimai viešojo pirkėjo neįtikina.

Komisijos paramos priemonės ir viešųjų pirkimų gairės

- Komisijos komunikatas „Veiksmingi viešieji pirkimai Europoje ir Europai“: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM%3A2017%3A572%3AFIN>
- Komisijos viešųjų pirkimų svetainė: https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement_lt
- E. kompetencijos centro „pagalbinės priemonės viešiesiems pirkėjams“: https://ec.europa.eu/info/policies/public-procurement/support-tools-public-buyers_lt
- Komisijos rekomendacija dėl viešųjų pirkimų specializacijos „Viešųjų pirkimų specializacijos struktūros kūrimas“: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32017H1805>
- Komisijos komunikatas: „Uždaro ciklo kūrimas. ES žiedinės ekonomikos veiksmų planas“: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52015DC0614>
- „Public procurement for a circular economy (good practice and guidance)“ (liet. „Viešieji pirkimai žiedinėje ekonomikoje (geroji patirtis ir gairės)“): http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/Public_procurement_circular_economy_brochure.pdf
- Buying Green! – A Handbook on green public procurement (liet. „Pirmenybė žaliajam pirkimui! Žaliojo viešojo pirkimo vadovas“): <http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/Buying-Green-Handbook-3rd-Edition.pdf>
- EU GPP Criteria (liet. ES ŽVP kriterijai): http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm
- GPP Good Practices (liet. ŽVP geroji patirtis): http://ec.europa.eu/environment/gpp/case_group_en.htm
- GPP Help Desk (liet. ŽVP pagalbos tarnyba): <http://ec.europa.eu/environment/gpp/helpdesk.htm>
- GPP Training Toolkit for public buyers (liet. viešiesiems pirkėjams skirtas ŽVP mokymo priemonių rinkinys): http://ec.europa.eu/environment/gpp/toolkit_en.htm

- GPP Training programmes (liet. ŽVP mokymo programos): http://ec.europa.eu/environment/gpp/index_en.htm
- GPP life cycle costing tools (liet. ŽVP gyvavimo ciklo sąnaudų apskaičiavimo priemonės): <http://ec.europa.eu/environment/gpp/lcc.htm>
- Product/Organisation Environmental Footprint method (liet. produkto arba organizacijos aplinkosauginio pėdsako metodas): http://ec.europa.eu/environment/eusds/smgp/policy_footprint.htm
- Buying for Social Impact workshops (pirkimo siekiant socialinio poveikio praktiniai seminarai): <https://www.aaidl.eu/en/projects/social-development/bsi-buying-for-social-impact.html>
- „Buying Social – a guide to taking account of social considerations in public procurement“ (liet. „Socialinis pirkimas. Vadovas siekiant atsižvelgti į socialinius viešųjų pirkimų aspektus“): <https://publications.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/cb70c481-0e29-4040-9be2-c408cddf081f>
- „Commission Guidance on Innovation Procurement“ (liet. Komisijos inovacinių sprendimų viešųjų pirkimų gairės): <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/?fuseaction=list&cotelId=3&year=2018&number=3051&version=F>
- Innovation Procurement Toolkit, European Assistance For Innovation Procurement (liet. inovacinių sprendimų viešųjų pirkimų priemonių rinkinys, Europos pagalba vykdant inovacinių sprendimų viešuosius pirkimus): <http://www.eafip.eu/>
- European network of competence centres on innovation procurement (liet. Europos viešųjų inovacijų pirkimų kompetencijos centrų tinklas): <http://www.procure2innovate.eu/>
- Viešasis pirkimas. Gairės specialistams: http://ec.europa.eu/regional_policy/lt/information/publications/guidelines/2015/public-procurement-guidance-for-practitioners
- „Commission guidance on cooperative procurement in the fields of defence and security“ (liet. „Komisijos bendradarbiavimu grindžiamo pirkimo gynybos ir saugumo srityse rekomendacijos“): https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.157.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2019:157:TOC
- „Guidance on the award of government-to-government contracts in the fields of defence and security“ (liet. „Rekomendacijos dėl tarpvyriausybinių sutarčių sudarymo gynybos ir saugumo srityse“): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52016XC1202%2801%29>
- „Recommendation on cross-border market access for sub-suppliers and SMEs in the defence sector“ (liet. „Rekomendacijos dėl gynybos sektoriaus subtiekiejų ir MVĮ patekimo į tarpvalstybinę rinką“): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32018H0624>

Kaip susisiekti su ES

Asmeniškai

Visoje Europos Sąjungoje yra šimtai *Europe Direct* informacijos centrų. Artimiausio centro adresą rasite svetainėje https://europa.eu/european-union/contact_lt

Telefonu arba el. paštu

Europe Direct tarnyba atsakys į jūsų klausimus apie Europos Sąjungą. Su šia tarnyba galite susisiekti:
— nemokamu numeriu: 00 800 6 7 8 9 10 11 (kai kurie operatoriai už šiuos skambučius gali imti mokestį),
— šiuo standartiniu numeriu: +32 22999696 arba
— elektroniniu paštu svetainėje https://europa.eu/european-union/contact_lt

Kaip rasti informacijos apie ES

Internetas

Informacijos apie Europos Sąjungą visomis oficialiosiomis ES kalbomis galima rasti svetainėje *Europa* (https://europa.eu/european-union/index_lt)

ES leidiniai

Nemokamų ir mokamų ES leidinių galite atsisiųsti arba užsisakyti <https://publications.europa.eu/lt/publications>. Jeigu jums reikia daugiau nemokamų leidinių egzempliorių, kreipkitės į *Europe Direct* arba į vietos informacijos centrą (žr. https://europa.eu/european-union/contact_lt)

ES teisė ir susiję dokumentai

Norėdami susipažinti su ES teisine informacija, įskaitant visus ES teisės aktus nuo 1952 m. visomis oficialiosiomis kalbomis, apsilankykite svetainėje *EUR-Lex* (<http://eur-lex.europa.eu>)

ES atvirieji duomenys

ES atvirųjų duomenų portale (<http://data.europa.eu/euodp/lt>) galima susipažinti su ES duomenų rinkiniais. Duomenis galima nemokamai parsisiųsti ir pakartotinai naudoti tiek komerciniais, tiek nekomerciniais tikslais.

